

NYELVÉSZETI FÜZETEK.

SZERKESZTI SIMONYI ZSIGMOND.

67.

ADATOK

A

MAGYAR-ROMÁN KÖLCSÖNHATÁSHOZ

ÍRTA:

DAMIAN ISTVÁN

A »BÁRÓ EÖTVÖS JÓZSEF COLLEGIUM« TAGJA

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. NYOMÁSA

1912

NYELVÉSZETI FÜZETEK.

SZERKESZTI SIMONYI ZSIGMOND.

67.

ADATOK

A

MAGYAR-ROMÁN KÖLCSÖNHATÁSHOZ

ÍRTA:

DAMIAN ISTVÁN

A »BÁRÓ EÖTVÖS JÓZSEF COLLEGIUM« TAGJA

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. NYOMÁSA

1912

BEVEZETÉS.

E dolgozat tulajdonképpeni célja a magyar-román nyelvi kölcsönhatásra irányuló vizsgálatok összegezése és eredményeinek föltüntetése volt; a tárggyal való huzamosabb foglalkozás folyamán azonban oly adatokra is találtam *szótári*, *hangtani* és *mondattani* téren, melyek az eddigi kutatók munkáiban nem foglalnak helyet, s ilyformán a dolgozat köre kibővült.

Az egész munka tárgya természeténél fogva két részre oszlik.

Az első szakasz a magyar nyelv hatásáról szól, amit a románra tett. Előbb jónak láttam az ide vonatkozó, szétszórva található és meglehetősen nehezen hozzáférhető irodalom bibliográfiáját összeállítani, s az egyes munkák hasznavehetőségét megállapítani. Ezután a több kutatótól lehető teljességgel megállapított magyar kölcsönszókat fogalomkörök szerint és más szempontból is csoportosítva egybegyűjtöm.

A hangtannak és mondattannak a kérdés ezen oldalához tartozó jelenségei a segédeszközök hiánya miatt még várják a behatóbb tárgyalást, s e tekintetben be kellett érnem a föladat megoldatlanságára való rámutatással.

A dolgozat másik felének tárgya az a hatás, amivel a román nyelv a magyarra volt. E részben az eddigi kis számú (mindössze két) kutató eredményeinek értékelése után a tőlem megállapított mintegy kétszáz lexikális adat foglal helyet, melyek-

nek legnagyobb része természetesen nyelvjárási szó, sikerült azonban a köznyelvi jövevényszók számát is mintegy megkét-szerezni. Ezen új és régibb adatokat végül egybefoglalom és több szempontból csoportosítom.

A hangtan, a tárgy ezen felét tekintve is, földolgozatlan. Néhány szembeötlőbb jelenség megállapításával igyekeztem itt is a feladat megoldásához valamivel hozzájárulni.

A mondattan mezeje szintén még parlagon hever az anyaggyűjtés hiányossága miatt. Igyekeztem mégis a rendelkezésre álló segédeszközök alapján mondattan körébe eső jelenségeket megállapítani.

Számot tarthatnak továbbá az érdeklődésre a románból szószerint átjutott szólásformák és az erdélyi magyar beszédben románul idézett közmondások is.

Végül a kölcsönhatás legvilágosabb jeleire, az úgynevezett makaroni-versekre szolgálok néhány példával.

I.

Az első, aki a román nyelv magyar elemeivel foglalkozott, Jerney János volt. Ő t. i. 1844 és 1845 között egy tanulmányútát tett Keletre, az Etelköz vizsgálatára. Kutatásainak eredményét ki is nyomatta 1851-ben Pesten: JERNEY JÁNOS *Keleti utazása, a magyarok őshelyeinek kinyomozása végett*, cím alatt, két kötetben.

Az első kötet 141. lapján a következő címmel találkozunk: I. Bizonyítvány. A moldvai oláh nyelvben található szók sorozata. Itt a szerző körülbelül 550 szót sorol el, amelyekről azt véli, hogy magyar jövevényszavak a románban. De ezeknek talán csak a fele jöhet számba, a többi teljesen hibás egyeztetés. Hogy kellő nyelvészeti készség nélkül és kevés kritikával fogott munkájához, világosan látni a sok hibás egyeztetésből, amelyek közül egypárat alább idézek:

- magy. abárlom > rom. opăresc (forrázni)
- magy. ábrázat > rom. obraz (arc)
- magy. ágy > rom. pat (ágy)
- magy. ámítgató > rom. amăgitor (csaló)
- magy. bálvány > rom. bolovan (kődarab)
- magy. bika > rom. buhă (bagoly)
- magy. karácsony > rom. crăciun
- magy. mesgye > rom. mezuină
- magy. szolga > rom. slugă stb.

Hibái mellett vannak azonban használható és a továbbkutató számára mellőzhetetlen adatai is.

1871-ben megjelenik ROESLER RÓBERT: *Romänische Studien. Untersuchungen zur älteren Geschichte Rumäniens*, című mun-

kája, melynek 347. lapján ezt a külön címet olvassuk: *Das Magyarische im Rumänischen*, azaz a magyar elemek a románban. Roesler mintegy 80 magyar kölcsönszót mutatott ki a román nyelvben. Ezek közül azonban 14 nem fogadható el mint p. o. »nizui < m. nézni vb. anstreben, trachten, nizuire sbst. Anstrengung. Magy. nézni anschauen, auf etwas Rücksicht nehmen stimmt hinsichtlich der Bedeutung nicht ganz« (35. l.)

- rom. afină < magy. áfonya
- rom. bade < magy. bátya
- rom. nană < magy. néni
- rom. ieseale < magy. jászol
- rom. socoti < magy. szokotyál
- rom. adă < magy. adni stb.

A Nyelvtudományi Közlemények XIV. kötetében 1878-ban látott napvilágot HUNFALVY PÁL »*A rumun nyelv*« című hosszabb tanulmánya, amely három részből áll: Az első részben tárgyalja a román nyelv eredetét és korát, s a románok egyházi viszonyairól szól. A második részben folytatja a román nyelv leírását és végre a harmadikban következik: »*A magyar nyelv hatása a rumunra*«. Összeállításában összesen 137 szó van, melyek közül, Alexics szerint, kölcsönvétel 96, kétes 9, s egyáltalában nem helyeselhető 32, mint p. o. a következők:

- rom. aluat < magy. alutó
- rom. durăi < durrogni, dörögni
- rom. țeapă < magy. karó
- rom. țeavă < magy. cséve, cső
- rom. vodă < magy. vajda stb.

Hunfalvy munkája után egy évvel, 1879-ben adja ki CIHAC A.: *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*-nak II. kötetét: »*Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais*«. Az »*Éléments Magyars*« cím alatt összesen 580 magyar kölcsönvételt találunk, amelyek közül, Alexics szerint, kétségtelenül magyar 349, kevésbé annak tartható 18, s teljesen ide nem tartozó 213. Ez a munka sem mentes a hibáktól, amit leginkább annak tulajdoníthatunk, hogy a magyar nyelvet csak könyvből ismerte és ami a következő példákból is látható:

- rom. alac < magy. alakor
- rom. alerg < magy. nyargalni
- rom. amăgesc < magy. ámítani

rom. anin < magy. nyulni
 rom. aripă < magy. röpül
 rom. atîrn < magy. átérni
 rom. baciú < magy. bács
 rom. balmos < magy. bálmos
 rom. cimpoie < magy. csimpolya
 rom. dăinăesc < magy. dalolni
 rom. desmierd < magy. gyönyöríteni
 rom. salce < magy. szárcsa fű stb.

Míg az eddig említettek, az egy Cihacot kivéve, a magyar nyelv hatását a románra úgyszólván csak mellékesen, mint bizonyos elméletük támogatására és fönntartására szolgáló eszközt tárgyalták, addig ALEXICS GYÖRGY kizárólagosan nyelvészeti szempontból átbuárolja és feldolgozza a magyar nyelvnek a románra gyakorolt hatása egész mezejét lexikális és részben hangtani szempontból. Munkája: *Magyar elemek az oláh nyelvben, 1888-ban* jelent meg Budapesten mint külön-lenyomat a Magyar Nyelvőről s A M. T. Akadémia a Sámuel-díjjal jutalmazta. Nagy anyagot hordott össze, több mint 1000 magyar kölcsönvételt állapított meg a románban.

Hibájául rójják föl azonban, hogy az anyag teljesen rendezetlen és túl van halmozva olyan szavakkal, melyeket éppen csak egy helyütt »hallott«, nem tudjuk, kitől és milyen körülmények közt és azonkívül igen sok hibás állítás is van benne (L. Ny. K. XXVII. 325 l.).

Kifogásolják továbbá azt az eljárását, hogy értekezésében a román szavakat nem az etimológiai, sem a román irodalomban manapság divatos fonetikus írás szerint, sem pedig a nyelvészetben elfogadott jelekkel nem írja, hanem mindezeket mellőzve maga gyártotta jegyeket használ, amelyek egyáltalában nem felelnek meg sem a román irodalmi nyelvnek, sem az igazi népnyelvnek, hanem pár aradmegyei falu korcs nyelvéhez illenek (Nyr. XVII. 21.).

Mindezen fogyatkozásai mellett is a munka, anyagának bőségénél, a vitás kérdésekhez való határozott hozzászólásainál és a kérdés iránt való érdeklődés fölkeltesénél fogva nagy értékű marad.

A legrendszeresebb munkát ezen a téren MÂNDRESCU C. SIMON végezte. »*Elemente ungurești în limba română*« című terjedelmes (191 old.) értekezése 1892-ben Bukarestben jelent meg.

A bevezetésben rövid visszapillantást vet az előtte megjelent idevágó munkákra, azután az egész anyagot két részre osztja, az első részt a tájszók, a másodikat az általánosan ismert szók képezik. Az ilyen nemű csoportosítással megadja az olvasónak azt a lehetőséget, hogy könnyebben alkothasson magának hű képet a magyar nyelv hatásáról. A tájszók száma 225, az általánosan ismert szóké 95. Az átvett szók hangtani oldalát és kulturális jelentőségét pedig nem érinti. A vitás elemeket nem veszi föl munkájába, amely ezért éppenséggel teljesnek nem mondható, de amit benne találunk, az megállja a tűzpróbát és kristálytisztá forrásul szolgálhat.

Mândrescu tanulmányával s különösen annak második részében összeállított általános keletű elemekkel foglalkozik ÁSBÓTH OSZKÁR: »*Az oláh nyelvbe átment magyar szók*« hosszú bíráló ismertetésében. Az itt elsorolt szók közül (t. i. Mândrescunál) hármát kétesnek talál: *băcău* (bakó), *pîrgar* (polgár) inkább a német purger-ból való és *țarcă* (szarka), amely szlávból is lehet; de viszont kiegészítésül a következő 14 szóval járul az eddigiekhez: *șîr* (sor), *gînd* (< m. gond), *sămă* (< m. szám), *mîntuesc* (< m. menteni), *sîrguesc* (< m. szorogni), *dric* (< m. derék), *talpă* (< m. talp), *labă* (< m. láb), *răvaș* (< m. rovás), *pecetluesc* (< m. pecsételni), *sicriu* (< m. szekrény), *chin* (< m. kín), *orbalt* (< m. orbánc).

Megállapítja, hogy a főnevek mellett a románba átment magyar igék száma is jelentékeny: *alcătuesc* (< m. alkotni), *altuesc* (< m. oltani, fát oltani), *băntuesc* (< m. bántani), *bănuiesc* (< m. bántani), *biruesc* (vkivel birni, győzni), *bizuesc* (< m. bízni), *cheltuesc* (< m. költeni), *chibzuesc* (képezni, képzelni, megfontolni), *făgăduiesc* (< m. fogadni, ígérni) *feștelese* (< m. festélni, bepiszkítani), *hăituesc* (< m. vadat hajtani), *hălăduiesc* (< m. haladni), *îngăduiesc* (< m. engedni), *lăcuesc* (< m. lakni), *mistuesc* (régebben *amistuesc* < m. emésztetni), *sălășluesc* (< m. szállásolni), *suduesc* (< m. szidni), *tăgăduiesc* (< m. tagadni), *tămăduiesc* (támadni), *mîntuesc* (< m. menteni), *pecetluesc* (< m. pecsételni), *ponosluesc* (< m. panaszkodni), *sîrguesc* (< m. szorogni), *urluesc* (< m. gorombára örölni, schroten). Egészen magában áll a nem ragozható *musai* (< m. muszáj).

Már magából ebből a csoportból is igen mélyre menő hatást olvashatunk ki, mert nem egyes tárgyak elnevezése ment át a román nyelvbe, hanem a nyelvnek sokkal mozgékonyabb

eleme, a cselekvést jelentő beszédrészek és pedig különböző fogalomkörből.

Aránylag kevés melléknév ment át: *beteag* (< m. beteg), *chipeş* (< m. képes), *gingaş* (< m. gyengés), *meşter* (< m. mester), *viclean* (hitlen).

A képzők közül: *şug*, *şigen* keresztül < *ség* pl. *mirişug* (< m. nyereség), *meşteşug* (< m. mesterség), *eftinşug*.

şag < m. ság: *rămăşag* (fogadás), *lăcăşag* (< m. lakosság), *găzduşag* (< m. gazdagság), *celuşag*, *celşag*; *l*: *chezăşluesc* (kezeskedni), *preţăluesc* (taksálni).

A valami foglalkozást űző személyeket jelentő szókat alkotó -*aş* képző nem a magyar -*ás* képzőből lett. *Haşdeu* mutat rá arra a nevezetes körülményre, hogy -*ás* végű személyt jelentő szó a magyarból jóformán nem is ment át a román nyelvbe, tehát maga a képző sem juthatott ezen az úton a nyelvbe.

1905-ben »*Magyar elemek a mócok nyelvében*« cimen értekezés jelent meg STAN VAZUL-tól, a Magyar Nyelvőr XXXIV. kötetében (azonfölül a Nyelvészeti Füzetek 19. számában, s a szerző 1908-ban külön lenyomatban is kiadta Nagyszebenben). Bevezetésül röviden említi a mócok lakóhelyeit, viseletét, szokásait, foglalkozását és főjellemvonásait. Rövid áttekintést vet a hangtanra, azután elsorol körülbelül 680 magyar szót, melyek polgárjogot nyertek a mócok nyelvében. *Ezek legnagyobb részét azonban megtaláljuk már Alexics és Mândrescu munkáiban is.*

1909-ben POPOVICIU JÓZSEF írt egy rövid értekezést: »*Néhány észrevétel a román nyelv magyar jövevényszavaihoz*« (Nyr. XXXVIII. 207. l.) Észrevételeit négy csoportra osztja:

az I. részben azokat a szavakat közli, amelyeket Alexics tanulmányában nem ismert;

a II. olyan szavakat tartalmaz, amelyek részint sokkal régebbiek, mint Alexics adatai, részint pedig kiegészítik azokat;

a III. csoportban felsorolja az egyetemi könyvtárban levő Dictionarium Valachico-Latinum (H₃) magyar eredetű szavait ábécé sorrendben és a

IV. részben pedig kiigazítja Weigand néhány etimológiáját. Mindössze 120 magyar kölcsönszót mutat ki értekezésében.

Most már, ha az érdeklődő lehető hű és tiszta képet akar magának szerezni a magyar nyelv hatásáról, amit a románra gyakorolt, akkor természetes, hogy az elsorolt munkák közül csakis kettőhöz fog folyamodni. A két munka alapján nagyobb vonásokban körülbelül a következő eredményt lehet megállapítani: a) **Lexikális szempontból** Alexics adatainak száma meghaladja az ezret; Mândrescunál a közkeletű szók száma 95, a tájszavaké 225, összesen 320.

Tekintetbe véve azonban, hogy Alexicsnél oly szavakkal is találkozunk, még pedig elég gyakran, amelyeket ép csak egy helyen hallott, nem tudni, hogy milyen körülmények között; továbbá, ha a kétes, meg a hibás egyeztetéseket is figyelembe vesszük, akkor ezt a számot határozottan sokalunk kell. Viszont a Mândrescutól kimutatott 320 szó kevés, mivel ő a kétesnek tartott szókat nem veszi föl a jegyzékébe. Tiktin, híres román nyelvész, szerint 500 magyar szó volna a román nyelvben.

Azt hiszem, legjobban közelednénk a valósághoz, ha a Mândrescu megállapította elemeket megkétszerezünk, az Alexicséből elveszünk körülbelül 300 szót; így tehát a román nyelvbe átment magyar kölcsönvételek száma 600—700 körül van.

Ezek közül az igék száma 25, a mellékneveké 24, a képzőké 3; ezenkívül van még egy indulatszó (rajta), mely a románban főnév lett (raită).

b) **Hangtani szempontból** a magyar hatást eddig önállóan még nem tárgyalták, éppen hogy csak érintették, amennyiben kimutatták az átment szavak hangtani változásait (Alexics és az ő nyomán Stan Vazul); pedig az egész bizonyos, hogy a magyar nyelv fonetikai szempontból is gyakorolt hatást, különösen a magyarországi románok nyelvére. Hogy csak egy példát említsek a köznyelvben előforduló *oa* diftongus helyett pl. *oameni* (emberek), *poame* (gyümölcsök), *doamne!* (Istenem!), a magyarországi románok tiszta *â*-t ejtenek, tehát *âmeni*, *pâme*, *dâmne*. — Gyakran

hallani *vorbec*, *merg*, *vorbec* (beszélek), *merg* (megyek) helyett, s nemcsak a nép, hanem még az intelligensek beszédében is előfordul. Ezeket a hangtani jelenségeket, mivel csak a magyarországi románok nyelvében fordulnak elő, aligha lehet másképen magyarázni, mint magyar hatásnak. — Nem tudom, a gyakori palatalizálódás vagy jésülés, mely különösen ott fordul elő, ahol sűrűbb az érintkezés, nem magyar hatásnak tekinthető-e? T. i. a románban nincs *ly*, *ny*, *ty*, hanem *l*, *n*, *t*, pl. *limbă* (nyelv), *nime* (senki), *dute* (eredj); de Magyarországon különösen ott, ahol többet érintkeznek, amint mondtam, úgy ejtik, hogy *l'imbe*, *n'ime* (nyimé), *dute* (dutyé). Itt különben nagy szerepet játszik az *e* és *i* magánhangzó úgy, hogy az előttük lévő labialis, nasalis és palatalis aligha marad mentes a palatalizálástól. Ezt a jelenséget azonban megtalálni a szláv nyelvekben is, sőt talán nagyobb mértékben fordul elő, mint a románban.

c) A magyar hatás alatt keletkezett mondattani sajátosságokkal szintén nem foglalkozott senki, ámbár itt is találni sok érdekes dolgot. Sokszor hallani az iskolázott ember szájából ilyen kifejezéseket, mint pl. *am venit pe tren*: vonaton jöttem, nyilvánvaló magyar hatás, mert Romániában és ott, ahol nem érintkeznek magyarokkal, azt mondják, hogy: *am venit în tren* vagy *am venit cu trenu*: vonatban v. vonattal jöttem, s csakis ez felel meg a román nyelv szellemének. — A románban pl. a vezetéknev a keresztnév után következik, de magyar hatás alatt gyakran az ellenkezőt tapasztaljuk, különösen a megszólításokban a népnél.

A magyar hatás alatt keletkezett hangtani változásokat és mondattani sajátosságokat a jelenben még nem lehet behatóbban tárgyalni, mivel a magyarországi román nyelvjárások — tudomásom szerint — még nincsenek nyelvészetiileg feldolgozva, tájszótárunk is hiányzik.

A románba átment magyar szavak fogalomkörök szerint való csoportosítása.

1. Testrészek és testisajátságok: *bărnaciu*, *borzoș*, *cinaș*, *ciont*, *gingaș*, *hitiuan*, *hoit*, *labă*, *maiu*, *nialcoș*, *nimuric*, *șarg*, *șugar*, *talpă*, *țifraș*.

2. Betegségek és lelkiállapotok: *alean*, *baiu*, *bănat*, *beteag*,

beteşug, bolînd, chin, diug, hamiş, hibă, hunsfut, ocoş, viclean, vicleşug, vigan, vifel, chipeş, orbalţ.

3. Vallás és néphit: *aldămaş, alduesc, boboană, bosorcaie, hiclean, mîntuesc, urieş, vameş.*

4. Rokonság. *cilediu, matcă, neam, şogor.*

5. Társadalmi állás: *bărat, colduş, diac, găzdac, iobagiu, nemeş.*

6. Közigazgatásra és törvényhozásra vonatkozó szavak: *adău, bandur, biciuluesc, bintătuesc, birău (fibirău, solgăbirău), birşag, cămară, dejmă, fişpan, (viţişpan), miruesc, părcălab, răvaş, şoltuz, turvinesc, vamă, varmegie, vâlătuesc.*

7. Katona-élet: *aprod, borneu, căpitan, căprar, ciacău, cătană, curuţ, dărăban, dobă, foitaş, haiduc, hodnogi, honved, husar, muştru, strajămeşter, tist.*

8. Foglalkozást és szerszámot jelentő szavak: *biriş, felezău, ferestrău, ileu, jilău, lăcătuş, meşteşug, raşpău, sabău, sărsam, sechiraş, sucii, ticlăzău, ţircălam.*

9. Ruházkodásra vonatkozó szavak és szövetfélék: *barşon, berleş, bubău, buibelev, bumb, bumbuşcă, căpeneag, căput, chindeu, chischineu, cipcă, ciucur, clop, fodor, giolgiu, gubă, lepedeu, topancă.*

10. Házi és mezőgazdasági fogalmak: *alaş, altoiu, arneu, arşău, belceu, belfee, boghie, căpăluiesc, ciatlău, cigă, cocie, cociş, corcie, coşteiu, dîmb, diplă, feleherţ, găbănaş, holdă, hinteu, hotar, imaş, ipulet, iştalău, lab, lăcaş, lăcat, melegar, odor, rît, sălaş, şură, ţîrnaţ, văcălaş, vizitiu, zar, zăbală, dric, sicriu.*

11. Edények és mértékek: *acău, borcan, canceu, fedeleş, fărtaiu, feale, hîrdău, majă, şing, tolceriu, vică, uiagă.*

12. Étél- és italnemek: *borcut, borviz, palincă, răntaş, rişcaşă, ţipău.*

13. Pénznemek: *filer, griţar, husoş, piţulă, taler.*

14. Állatnevek: *bică, capău, ciopor, ciurdă, coroiu, gaie, marhă, şoim, şuldeu, şuleu, uliu, vindereu.*

II.

Láttuk tehát, hogy a kérdés első részével foglalkozó irodalom a rendelkezésünkre álló eszközökhöz képest főképp lexikális szempontból lehető teljesnek mondható. Nézzük most a kérdésnek másik részét tárgyaló irodalmat.

Nálunk a magyar nyelvbe átjutott román szók egybeállítását először EDELSPACHER ANTAL kísérelte meg. Értekezése: »*Rumun elemek a magyar nyelvben*« 1875-ben jelent meg a Nyelv-tudományi Közlemények XII. kötetében, ahol 87—116-ik lapokra terjed. Akkoriban még erre a kérdésre vonatkozólag csak kevés eszköz állott rendelkezésére. A felhasznált források közül, melyek neki némi anyagot nyújtottak, említést érdemelnek: a »Magy. Nyelvészet« Hunfalvy Pál szerkesztősége alatt megjelent 6 kötete, azután a Szarvas Gábortól szerkesztett »Magyar Nyelvőr« 3 kötete, ahol a tájszók közt egy-egy román szó is akadt és végül Vass József a »Nyelv-tudományi Közlemények« II. kötetében megjelent »Kapnikbánya s vidékének nyelvjárása« című cikke, melyben a román eredetű szók külön vannak csoportosítva.

Mindössze körülbelül 120 román szót sikerült neki kimutatni a magyarban, melyek közül »a régibb kölcsönszók közé azok számíthatók, melyek ha nem is általában, de részben mégis követik nyelvünk hangtani szabványait s ezenfölül a kisebb vagy nagyobb mérvű változések elállítása mellett sarjakat is fejlesztettek. Ilyekül tekinthetők a berbe, csercse, kocsán, kópé munuc stb. szók és sarjaik«. (115. l.)

Az Edelspacher munkája után következett 11 éves szünetet ALEXICS GYÖRGY szakította meg a »*Magyar Nyelvőr*« XV. kötetében megjelent »*Poronty*« című háromoldalas cikkével, melyben

az említett szó román eredetét bizonyítja. Ezután több, egy-egy szót vagy szócsoporthoz tárgyaló, értekezése látott napvilágot a Nyelvőr különböző füzetében. Ezek közül a legjelentősebbek és leginkább érdekesek érvelésüknél fogva a »Banya« (Nyr. XVI. k.) és a jóval később megjelent »Almanevék« (Nyr. XXXVIII. k.) és a »kese, kesely, vakisa« (Nyr, 1911. 3. füzet) című cikkei.

Rendszeres és megközelítőleg teljes munkával ezen a téren SZINNYEI JÓZSEF lépett föl 1893-ban, mikor értekezésének első része a Nyelvőr XXII. kötetében jelenik meg »Magyar nyelvbe átvett oláh szavak« címen, a második része pedig a Nyr. XXIII. kötetében.

Ez a munka mintegy 340 szót tartalmaz, magában foglalva nagyobb részt Edelspacher munkájának eredményét és az Alexicstől megállapított adatokat is. Szinnyi munkájának terjedelmét és teljességhez való közelítését kedvezően segítette elő az a körülmény is, hogy éppen akkor készülöben lévén a Magyar Tájszótár, a nyelvjárások összegyűjtött szókincséből sok anyagot meríthetett. A munka alaposágát és részletességét SCHUCHARDT HUGÓ, a híres románista is kiemelte. Szinnyi csakis a lexikális elemekkel foglalkozik.

E rövid áttekintésből láthatjuk, hogy az idevágó irodalom eddig csak kevés művelőre talált, emellett már majdnem két évtized múlt el az e téren utolsó munka megjelenése óta. Most már azt is tekintetbe véve, hogy az ilyenmű feladatok megoldása csak ritkán mondható teljesnek, azt hiszem, nem végzek fölösleges munkát, midőn néhány lexikális adatot nyujtok, ugyyszintén mondattani sajátosságokat is hozok fel, melyekről az eddigi irodalom egyáltalán nem szól.

Áfuriszál: excomunico, anathematefacio; az anyaszent-egyházból kirekeszt, annak szentségeitől eltilt; maledico, execror; átkoz, megátkoz (Lex. Bud.). »Az oláh papok ne áfuriszáljanak«, régi tilalom. [Alsófehér vármegye monográfiája, I. 2. 798. 1.]

< rom. *afurisesc* (afurisesk): in den bann legen, mit dem bann fluch belegen, verfluchen (Barcianu) < úgjörög aphorizo: elkülöníteni (Șăineanu).

Amarit: gyáva [Alsófehér vármegye monográfiája, I. k. 2. 582. 1.].

< rom. *amărit* (amerit): betrübt, niedergeschlagen, elend, verbittert, el e amărit: er ist ein armseliger mensch, amăritul de mine: ich elender (Barcianu).

Ármás: községi szolga (Szilágy m.; Berettyó mellett) MTsz.

< rom. *armaş* (armaş): der waffenträger (Barcianu), pré-vôt, gendarme (Damé). [A katonaságra vonatkozó kölcsönszók az oláhban s a magyar nyelvben. MNy. 1911. 5. f. 17. l.]

Bába: [bábá, bábó: vén asszony, bobámasszony: nagyanyó, nagymámi (Moldva); bába: labda-lyuk (Szolnok-Doboka m.)] MTsz.

< rom. *babă* (babe): das alte weib, baba cloanța: die alte hexe, baba hîrcă: die alte schachtel; baba oarbă, baba mije baba gaia: das versteckenspiel, das blinde kuhspiel, blinde mausspiel; baba: das loch in dem beim ballspiel der fuss gesetzt wird; der grundbalken (Barcianu). A dunántuli meg a magyarországi bába talán egyenesen a szlávból jött át; de a moldvai bábó és a szolnok-dobokamegyei bába »labda-lyuk« jelentéssel kétségtől román eredetű.

Babatyí: a vén asszonyok gúnyneve (Szilágy megye) [MNy. I. k. 282. 1905. Zolnai Gyula: Tájszók gyűjteménye.]

< rom. *băbăchie* vagy *băbătie* (bėbėkie, bėbėtie): die alte frau, alte vettel (Barcianu); băbătie: babornică (gúnyosan) nagyon vén asszony (Şăineanu.)

Berbence, börbönce: 1. berbence: hordócska (Szatmár vidéke); nagyobb fajta, tonnaszámba menő dőbön, bődön (Ung m.); úti tarisznýába való tőrös faedény (Székelyföld, Kriza); 2. berbence (Székelyföld, Kriza; Erdővidék), börbönce (Kecskemét) MTsz.

< rom. *berbință* (berbince), berbeniță (berbenice), bărbînță (berbince): die butte, das fässchen (Barcianu) veder nagyságú kis hordó; ántalag, doliolum, fässchen (Lex. Bud.); faedény, melyben turót tartanak: »mikor van turó, nincs berbence« (Şăineanu).

Beszerika: templom (Erdélyben széltében) [Alsófehér vármegye monográfiája, I. 2. 798. l.]

< rom. *biserică* (biserike): die kirche, tempel, de biserică: kirchlich, kirchender (Barcianu); biserică < régi rom. bāsearecă < lat. basilica (Şăineanu).

Bibán: részeges, ital-kedvelő (Szolnok-Doboka megye) MTsz.

< rom. *biban* (hiban): die fischbrut, der flussbarsch, perca fluviatilis (Barcianu); édes vizekben élő csontos, mohó hal, mely halikrával és bogarakkal táplálkozik. Ismeretlen eredetű szó (Şăineanu). Így tehát a román köznyelvben »biban« szó annyit

jelent, mint hal és pedig mohó hal, magyarban azonban úgy látszik, hogy átvitt metaforikus értelemmel bír.

Boc: túros málé gombolyitva (Moldva, Klézse) MTsz.

> rom. *boț* (boc). 1. akármilyen gömbölyű anyag; 2. akármilyen lapos dolog, a puliszkában van boc; ismeretlen eredetű szó (Șăineanu); die falte, verdickung, zusammengedrückter haufen kleider, der knoten.

Bojár, bojér, boér: nobilis Valachus; walachischer edelmann NySz. 1493: Mathia Boyer (Akad. 11). 1603 Michael Boér. Thomas Boér (Székely Okl. V. 265). [Vö. 1502: Quosdam Boyarones (Ol. D. 36405). 1511: Mailadus Boiero, Mailadio Baiarino de Fogaras (u. o. 22141). 1520: Nos autem Boyarones et juratos (u. o. 31038)] *

< rom. *boier, boer*.

Bolován: kő, kődarab (Erdélyben mindenfelé hallható) »Nagy bolovánnal agyonütötte«. [Alsófehér vármegye monografiája, I. 2. 398. l.].

< rom. *bolovan* (bolovan); scopulus vel globus lapideus (Lex. Bud.); steinklumpen (Barcianu); rom. bolovan < szl. bolūhanŭ (Șăineanu).

Bordély: (bordéj: Moldv. cs.; bordi: Moldv. cs.; burdéz: Székelyföld; burdéz: Háromszék): hitvány kunyhó, viskó, putri. MTsz.

< rom. *bordeiu* (bordej): 1. földbe süllyedt parasztház, melynek földből való vagy nádfödele van; 2. akármilyen szerény ház. [Egy primitív »bord«-ból] (Șăineanu); die erdhütte, elende hütte (Barcianu).

A románból az erdélyi szászok nyelvébe is átment: »burdei f.: kunyhó: Hütte, ärmliche Wohnung; de tsigune wunen an er burdei; megvető értelemben házakról is: auch von Häusern überh. in verächtl. Sinn; et as jö nor en eland burdei — rm. bordei« [Román (oláh) elemek az erdélyi szász nyelvben, írta Brenndörfer János].

Boszkonyál: (Erdélyben általános) megboszkonyált valaki: megkuruzsolt [Alsófehér vármegye monografiája, I. 2. 799. l.]

< rom. a *bosconi* (boskoni): schwatzen, plaudern, murmeln (Barcianu); a bosconi ige < boscoane főnév < bizánciumi görög baskania: ámitás (Șăineanu).

Botyezál: keresztel; megszid, lehord [Alsófehér vármegye monografiája, I. 2. 398. l.].

< rom. *a boteza* (boteza): taufen, cu aghiasmă: mit weihwasser besprengen, a se boteza: sich taufen lassen (Barcianu); rom. a boteza < lat. baptizare (Șăineanu).

Bráha: (Szatm. m.; Székelyföld; brága, Brassó m. Hétfalu; braha, Nógrád m. Tolmács): 1. bráha, brága: sörfőzés után maradt moslék. 2. bráha: pálinkaseprő; 3. braha: a legsilányabb fajta pálinka) MTsz.

< rom. *brahă* (brahe): das malz, die maische, woraus bier gebraut wurde, der bodensatz beim brantweinbrennen (Barcianu). Az erdélyi szászok nyelvébe is a románból ment át ez a szó: brăgă f.: malátacsira: Schlempe; pl. mer fittern det gedeier mat brăgă; — rm. bragă. [Román (oláh) elemek az erdélyi szász nyelvben. Brenndörfer János].

Briu: oláh eredetű tánc, melynél a férfiak balkezüikkel övüket fogják. »Akkor elkezdette a csobán fújni a briut« [Hétfalusi csángó népmesék, 192. l.].

< rom. *brîu* (brju): der gürtel, der gurt, brîul unui zid: der mauerkranz, ein tanz (Barcianu); rom. brîu < szláv brunia: páncél (Șăineanu).

Buják: féktelen, szilaj természetű (Szolnok-Doboka m.) MTsz.

< rom. *buiac* (bujak): lebhaft, mutwillig, schlüpfzig, üppig (Barcianu); rom. buiac < szl. bujakŭ: bolond, vad (Șăineanu).

Burdó: (Székelyföld; burdu, Brassó m. Hétfalu): tömlő. Burdóban áll a túró (Háromszék m.); Jó a túró, csak kár, hogy rossz burduban van (Székelyföld). M. Tsz.

Burduff: juhbőr, melybe a túróat teszik [Nyr. XXXIX. 236. Tájszók: Fogaras, Fogaras m.].

< rom. *burduf* (burduf): der balg, schlauch, das staubleder, das loch im eis; burduf de brînză: der käsebalg (Barcianu); »burta«-val (pocak) rokonságban levő primitiv »burd«-ból származik (Șăineanu). [L. NyK. XII. 97. l. Edelspacher Antal: Rumun elemek a m. nyelvben].

Burlák v. bullák: aggregény [Nyr. XXIX. 237. l. Tájszók és szólások. Gyimes, Csik m.]

< rom. *burlac* (burlak): der junggesell (Barcianu); rom. burlac < orosz burlakŭ: napszámos (Șăineanu).

Buzdugány: buzogány [Alsófehér várm. monogr. I. 2. 399. l.]

< rom. *buzdugan*: der streitkolben (Barcianu; < török *bozdogan* (Şăineanu).

Cándra: vékony lécdarab [Nyr. XXX. 544. Tájszók (Csik-Gyimes-Bükk)]. A M. T. szótár nem ismeri. < rom. *ţandără*, *ţandură* (candere, candure): der splitter (Barcianu).

Cára: Románia. »E cárába szerezte e házat«. »Nálunknál és mennék szolgálni e cárába« [Ny. K. XXXI. 405. 1. A hal-mági nyelvjárássziget].

< rom. *ţeară* v. *ţară* (care): das land, vaterland, der geburts-ort, die heimat (Barcianu); lat. terra (Şăineanu).

Cihër: csalitas, cserjés, apró bokrokkal sűrűn benőtt hely (Székelyföld; Marosszék, Háromszék m.; Erdővidék; Csik m.; Brassó m.) M. Tsz.

»Szalaggyunk ki Kéme felé.

S a cziherbe bújunk belé« [Kriza: Vadr. 92. 1.].

< rom. *cihăr* (čihər), de inkább a többese használatos »*cihărai*« (čiherei). A szótárokban nincs meg, de hallani elég gyakran hallottam a közbeszédben. Ugyanazzal a jelentéssel bir, mint magyarban.

Cika: 1. csira (Erdély több részén használatos), cikás: csirás, kicsirázott (Marosszék; sok pityóka cikás lett a pincében stb.). M. Tsz.

< rom. *chică*, *cică* (kike, čike): der geflochtene haarzopf, *chică la cucuruz*: die männliche blütenähre des maises (Barcianu); hajfonat (Gheţie), rom. *chica* < szl. *kyka* (Şăineanu).

Csápa: hagyma [Alsófehér vármegye monogr. I. 2. 800. 1.]

< rom. *ceapă* (čeape): der zwiebel (Barcianu); hagyma, vereshagyma, ciapa cioarei: mezei jácint (Gheţie); rom. *ceapă* < lat. *caepa* (Şăineanu).

Csardak, **csërdák**: 1. csardak: hajón levő házikó; 2. csërdák: pitvar (Moldv. cs.). M. Tsz. A moldvai *csërdák* < rom. *ceardac* (čerdak): der schöller, balkon (Barcianu); erkély, padlás, emelet (Gheţie); rom. *ceardac* < török *čerdak* (Şăineanu).

Csardak: »hajón levő házikó« (Szeged), **csërdak**: pitvar (Moldvai csáng.). Mind a kettő oszmánli eredetű szó, de az előbbit szerb, az utóbbit oláh közvetítéssel kaptuk. A csardak szó, úgy látszik, szerb hajósok révén került Szegedre. A csárda alak mindenesetre régibb átvétel, de megjegyzendő, hogy a nép nyelvében még mindig él az oszm. čardaknak pontosan megfelelő jelentéssel: 1. az álló bárka farán levő elzárt hely, amelyben

szerszámot tartanak; 2. vándor halászok gyékénysátra (M. Tsz.) [Ny. K. XXX. 488. l. Gombocz Z.].

Csata: marhacsorda, melyet 4—5 gazda állít össze (nem az egész község), s amelyet felváltva maguk a tulajdonosok őriznek (nem a községi pásztorok). [A halmágyi nyelvjárás-sziget. Ny. K. XXXI. 406.]. A M. Tájszótár is ismeri a szót.

< rom. *ceată* (čata): die schaar, der trupp, die horde, der haufe, cete-cete: haufenweise (Barcianu); csapat, sereg, csoport, falka, sokaság, csorda; gyülelész nép (Gheție); rom. *ceată* < szláv četa (Šăineanu).

Cseténye (Kolozs m.; Brassó m.; cseténye, Csik m.; csetina, Háromszék m.):

1. cseténye: zöld fenyő galy; 2. cseténye: bokor, cserje; 3. csetina: újjnyi vastagságú fenyővesző; 4. csetina: husáng, dorong (Csik m.), M. Tsz.

< rom. *cețină* (četine): der wachholderstrauch (*juniperus communis*), die Fichtennadeln (Barcianu); gyalogfenyő, borsfenyő (Gheție); fenyőfaág levelekkel együtt; szláv eredetű szó, a szerb četina-ból származik, mely annyit jelent, mint fenyőfaág (Šăineanu).

Csuma, csoma: 1. pestis (Székelyföld); Háromszék m. Vadr.); 2. fene. »Ne egyen a csoma« (Kúnság); 3. ijesztő (Szatmár m. Nagybánya; Székelyföld). »Olyan mint egy csoma« (Szatmár m.).

[Szólások]. Hogy a csoma vigyen el! (Háromszék m.); Vigyön el a csoma (Székelyföld). Nem kê neköm cicoma vigye el aszt a csoma! (Udvarhely m., Keresztúr vid.) M. Tsz. — A Nyr. XXV. 419. lapján Balassa József is említi ezt a szót, de nem tudja az eredetét.

< rom. *ciumă* (čume): die pest, das scheusal (Barcianu); dögvész, döggör, pestis (Gheție); rom. *ciumă* < szláv čuma (Šăineanu).

Csutura: (Erdélyben mindenfelé hallható) rövid pipaszár, melynek a pipába járó végét a tulajdonos gyakran a szájába veszi s azt szopogatja. [Alsóf. várm. monogr. I. 2. 800 l.]

< rom. *ciutură* (čuturę): das mundstück, der brunnen-eimer, die hölzerne flasche (Barcianu); csutura, szopóka, makrapipa, üveg, veder (Gheție); *ciutură* < *ciut* < *ciot* (bütyög, görcs) (Šăineanu).

Dajnál: énekel (nagy hangon, nem szépen), gajdol, kornyikál [Szatmár m. Nagybánya, Székelyföld, Háromszék m., Brassó m.;

»Nem valami szépen énekel, hanem csak dajnál« [Szatm. m. Nagybánya]. M. Tsz.

< rom. *doină* (doine): das gebirgslied, ein schwermütiges volkslied der rumänen (Barcianu); népdal, bús román dal (Gheție); talán összefüggésben volna Șăineanu szerint a litván »daina«-val. Eredetére vonatkozólag több föltevés van, de eddig még nem sikerült azt teljesen kimutatni.

Melich János említést tesz arról, (Nyr. XXX. 42 l.), hogy Wolter Ede, a pétervári tud. Akadémia könyvtárosa a litván daina szóról szeretett volna közelebbi adatokat szerezni s egy orosz folyóiratban közzétett kérdésére egy besszarabiai származású román egyetemi hallgató azt a feleletet adta, hogy Besszarabiában a románok közt ismeretes a doina szó. De nemcsak Besszarabiában, hanem az összes románoktól lakott területeken él ez a szó. Mert hiszen ez egy sajtóságos román dal.

Dászkál, dászkél: román tanító (Erdély több részén hallható).

< rom. *dascăl* (daskel): der lehrer, sänger (Barcianu); tanító, néptanító (Gheție); rom. dascăl < újjörög didaskalos (Șăineanu).

Difámál: leszól, gyaláz, rossz hírbe kever (Mezőtúr; Brassó m. Hétfalú, Bácsfalú; Háromszék m.). M. Tsz.

< rom. a *defăima* (defejma): tadeln, verleumden, schmähen, rügen (Barcianu) < * defaimă < lat. diffamia (Șăineanu).

Donyica: kártyus [Alsófehér várm. mon. I. k. 2. 800. l.]

< rom. *doniță* (donice, don'ice): die hölzerne kanne (Barcianu); sajtár, kanna (Gheție); culigna, cupa, scaphium (Lex. Bud.); rom. donița < lengy. dońnica < szláv doiti: fejni, megfejni (Șăineanu).

Döblec (Zilah; Kolozsvár, Kolozs m.; Udv. m., Háromszék m.; dëblec, döblöc, Maros-Újvár; döglesz: 1. úri tők, sütő-tők, 2. döblec: vastagtestű, köpcös, tömzsi (Háromszék m.). M. Tsz.

< rom. *dovleac* (dovlegak): der kürbis (cucurbita pepo), flaschenkürbis (Barcianu); tők, disznótők (Gheție); török eredetű szó »devlek«-ből való (Șăineanu).

Drák: ördög [Alsófehér várm. mon. I. 2. 800.]. < rom. *drac* (drak): der teufel (Barcianu); < lat. draco (Șăineanu).

Dusmán: rosszakaró, ellenség [Nyr. XXX. 171. Adalékok a moldvai csángók nyelvjárásához; V. Szókincs. Rubinyi Mózes].

< rom. *dușman* (dușman): der feind, feindselig, feindlich;

dușman de moarte: todfeind, spinnefeind (Barcianu); török eredetű szó »dușman«-ból való (Șăineanu).

Dzsingás: gyenge [Szatmár m. Patóháza. Tájszók. Nyr. XIX. 334.]; *zsingás:* beteges (A zilahvidéki nyelvjárás, László Géza. Nyr. XXVIII.); *zsingás:* kényes (t. i. olyan ember, ki válogatós, ki könnyen bántódik; a portéka is, mely nagy-kíméletet kíván [Ny. K. II. 380 l. Vass József: A magy. nyelvjárástanhoz]. A M. Tájszótár nem ismeri.

< rom. *gingaș* (gingaș): zart, fein, zierlich, empfindsam, empfindlich (Barcianu); < magy. gyengés, zsenegés (Șăineanu Alexics).

Eszkába: (iszkába, Erdélyben mindenfelé). A tekenyők eszkábálásával különösen a cigányok foglalkoznak. Kolozsvárt is bejárják az utcákat kiáltván: Eszkábálni tekenyőt! Az iszkábálalak is divatos. [Alsófehér várm. monogr. I. k. 2. 800. Moldován Gergely.]

< rom. *scoabă* (skoabę: die klammer (Barcianu); foglár, eszkába, kapocsvas; ponc, véső, gebe (Gheție); *scoabă* < szláv skoba (Șăineanu).

Észtrénga (észtrénga, Udv. m. Száldobos; Csik-Rákos; észtrénga, Balaton mellett; Székelyföld; Erdővidék; isztrunga Kecskemét): bekerített juh-fejőhely. »Esztrengára hajt« v. »esztrengát hajt«. M. Tsz.

< rom. *strungă* (strunge): der melkstall, ein umzäumter ort, wo die schafe gemolken werden, der pferch, das fischwer (Barcianu); eredeti román pásztori szó »strîng« igéből származik (Șăineanu).

Fáta: román leány.

Oláh fáta, fáj a háta,
Kenje meg a járom páca.

[Rímes mondások. Nyr. XXVII. 42. Székelyföld].

< rom. *fată* (fate): das mädchen, *fată mare*: die jungfrau, *fată în păr, de măritat*: das heiratsfähige mädchen (Barcianu); < a régi rom. *feată* < lat. *feta* (Șăineanu).

Fizka: régi használatlan fű (Szolnok-Doboka m. Apa-Nagyfalú). M. Tsz.

< rom. *fișcă* (fișke) [Fișcă s. fouet; cfr. serb *fis*, onomatopoeie pour designer un coup de fouet. Cihac A.: Dictionnaire d'étymologie daco-romane].

A többi szótárból hiányzik. Fișcă-nak nevezi a nép a hosszú száraz füvet, mely mikor fújja a szél, bizonyos zörgő hangot ad; »fișăi« hangutánzó igéből származik, mely annyit jelent, mint susogni, zörögni, süvölteni, füttyölni.

Fortát: társ, szolga. Pl. »nekem nincs annyi fortátom« [Udvarhely m. Nyr. XXVI. 332. Tájszavak].

< rom. *fărtat* (fertat): der kamerad (Barcianu); cimbora, társ, pajtás, bajtárs, barát (Gheție); *fărtat* < a régi rom. a se *înfărtăți*: pajtáskodni (Șăineanu).

Furulya: »A furulya kétségtelenül a pásztorélet köréből származó szó. Szláv jövevényszavaink között alig lehetne két-háromnál több ilyen találni, de oláh eredetű szavaink sorában bizonyára ebből a körből valók: bács, berbéc, bulz, csimpolya, csobán, észtena, golyáta, kacsulia, káptyil, kaskavál, kilinta, kirlán, mióra, mokány, monyator, nótin, orda, pakulár, turma, zára. Ez eléggé népes csoport az én véleményem szerint a furulyá-t is a maga körébe vonzza.« (L. Nyr. XXXI. 546. Horger Antal).

< rom. *fluer*, *flueră*, *fluieră* (fluere, flujere): die pfeife, flötte, die blasrohrpfeife, schalmei, bauernflötte (Barcianu); furulya, tilinkó (Gheție);

fluieră > *frulya* (metathesis folytán); fru ~ furu: furulya. A szónak egész nagy családja van a románban: a *fluera*: pfeifen, füttyülni; *flueraș*: die kleine rohrpfeife, kislefű, furulyácska, *fluierătură*: das pfeifen, füttyülés; *fluerar*: der regenvogel, esőszalonka.

Gája: kánya, héja. »Të a gája egyën meg« (Bánffy-H.) M. Tsz.

< rom. *gaie* (gaje): a legkisebb ragadozó madár a sólymok neméből (*milvus regalis*); 2. »de-a mama gaia« egy játék; 3. káromkodás: »vigyen el a gája« (Șăineanu); der wanderfalle, ein kinderspiel (Barcianu); kánya, karvaly, vércse (Gheție); *gaie* < *caie* < magy. kánya (Șăineanu).

Gájica: mátyásmadár [Nyr. XXXIX. 237. 1. Tájszók és szólások. Gyimes, Csik m.].

< rom. *gaiță* (gaice): der höher eichelhöher (*garrulus glandarius*); *gaița de munte*: der musshöher (*garrulus caryocatactes*); *gaița vinătă*: die blauracke, mandelkrähe (*coracias garrula*); die alte plaudertasche (Barcianu).

Gajtán: zsinór, madzag (Brassó m. Hétfalú). M. Tsz.

< rom. *găitan* (gejtan) selyem-arany- és ezüstből fonott

szálak, török eredetű szó »gajtan« (Șăineanu); die schnur, borte, tresse, galone (Barcianu); poszomány, szegély, sinór, zsinór, zsinég (Gheție).

Gárgyina: kútkáva (Szolnok-Doboka m. Domokos; Németh Sándor). [M. Ny. IV. 383. Pótlékok a Magyar Tájszótárhoz. Gombocz Z.].

< rom. *gardină* (gardine, gard'ine): der rand, ranft, falz in den fassdauben, gergel (Barcianu); ismeretlen eredetű szó (Șăineanu).

Gérzsa: mankó [M. Ny. V. 332. l. 1909. Brassó vidéke: Hoffmann Frigyes]; A gérzsával megdsámbászta (a mankóval megverte. Kriza: Vadrózsák, 365.); Kirzsa (Nyr. XXIII. 153. Szinnyei.)

< rom. *cîrjă* (kîrže): die krücke, der stab; *cîrjă* pastorală: der bischofsstab, der hirtenstab (Barcianu); < szláv *křiží*: kereszt (Șăineanu).

Gicsa: jövendőmondó, leleményes [Alsófehér várm. monogr. I. k. 2. 583.].

< rom. *ghicea* (gičea) főnév, *ghici* igéből: raten, erraten (Barcianu).

Girgerica: zsizsik (Szolnok-Doboka m. Domokos. MNy. IV. 383. Pótlékok a Magy. Tszótárhoz. Gombocz Zoltán).

< rom. *gîrgăriță* v. *gărgăriță* (girgerice, gergerice): der kornwurm, erbsenkäfer (*calandra granaria*) (Barcianu); zsizsik, buzafereg (Gheție); rom. *gîrgăriță* < szláv *gugrica* (Șăineanu). [Vö. Nyr. XXII. 492. Szinnyei J. gergelice.]

Gornyik: hírvívő, községi szolga [Alsófehér várm. monogr. I. k. 2. r. 583.].

< rom. *gornic* (gornik, gorn'ík): der thürsteher, der waldhüter (Barcianu) < szláv *gora*: erdő (Șăineanu).

Gránic: (garánic Székelyföld; grányic Kolozs m.): határ, határszél (Háromszék m.) stb. MTsz.

< rom. *graniță* (granice): die grenze, die landesgrenze, grănițer: grenzwächter (Barcianu).

Gulásztra: az a rosszizű sűrű tej, amelyet a tehén megborjuzása utáni napokban ad. Kuraszta alak is előfordul (Szatmár vid.; Debreczen, Zemplén, Borsod, Bukovina stb.) MTsz.

Az erdélyi kuraszta < rom. *curastă* (kuraste): die biestmilch (Barcianu); gurászta (Gheție).

Guruca: kis száj, csók »adj egy kis gurucát«, »csókolnám meg azt kis gurucádat« [Alsófehér várm. monogr. I. 2. 800. l.].

< rom. *guriță* gurută (gurice, guruce): der kleine mund, a da cuiva o guriță: jemandem einen kuss geben (Barcianu); szácska, szájacska, kis száj; szivem, kincsem, édesem (Gheție); guriță kicsinyítője a gura-nak < lat. gula (Șăineanu).

Gyété: cipő, papucs (Brassó m. Hétfalú) MTsz.

< rom. *ghete* (gete v. g'ete): cipő; olasz eredetű szó »ghette«-ből származik s kereskedés útján jött át a románba (Șăineanu).

Gyilok: (gyilak Székelyföld, Háromszék m. Vadr.): szarvas marha lábaszárán v. bokáján a bőr alatt támadt apró diónagyságú, kemény mirigyszerű sok csomósodás, amely, ha elhanyagolják, gyuladni kezd, s akkor gyógyíthatatlan). M. Tsz. (L. Nyr. XXXI. 547. Horger Antal: A gyilok meg a torokgyik).

< rom. *gîlcă* (gilke): drüse, drüsengeschwulst, többes gîlci: skropheln, gîlci în grumazi: das halsweh, die drüsenentzündung (Barcianu); mirigy, mirigydag, guga, gîlca ciумii: dögmirigy (Gheție); rom. gîlca < szláv galka: gomboc (Șăineanu).

A »gyilok« szót az erdélyi szászok nyelvében is találjuk; mint román jövevényszót: »giltsch f.: mirigydaganat a sertés nyakán: Drüsengeschwulst, Krankheit der Schweine; det schwenj huët (sich) de giltsch, — rm. gîlci (pl. a gîlcă szóból). [Román (oláh) elemek az erdélyi szász nyelvben. Brenndörfer János.]

Hájdá: nosza, rajta [Alsófehér várm. monogr. I. k. 2. 800. l.].

< rom. *hai! haida!* interj. (haj, hajda): komm, frisch auf!, vorwärts!, (Barcianu); jer, jöszte! előre! (Gheție).

Magyarban mint ige is előfordul pl. »Mentek mentek a kurtyánok, kevés, kinek tegze meg nem merült; az említett szpatár (Mihuly) csak a víz közt állván onnan hajdagatott« Kemény János »Önéletírásában« (kiadta Szalay László: Magy. Tört. Eml. I. 53.); hajdagat < rom. hajda! allons! (Vö. M. Ny. 1911. 5. f.).

Handra-bandra: hebehurgya (Szatm. m. Nagybánya). MTsz.

< *handra-bandra*: »lucră ceva nu umbla de a handra-bandra«: dolgozz vmit, ne járj handra-bandrá-ra (munka nélkül lenni, foglalkozás nélkül, napot lopva). A szótárookban ugyan nincs meg, de a nép nyelvében él, s gyakran hallani különösen Erdélyben.

Harbuc: görögdinnye [Nyr. XXVIII. 523. Csángó tájszók Hertelendy falváról].

< rom. *harbuz* (harbuz): die wassermelone (Barcianu); < török harbuz (Șăineanu).

Hërgëja: a fogarasi havasokon nevelt félvad ló (4—5 ember kell hozzá, hogy lefogják, ha a fogarasi vásárra hozzák). [NyK. XXXI. k. 409. l. A halmági nyelvjárásziget.]

< rom. *herghelie* v. *hergelie* (hergelie, hergelie) ártikulálva hergelia: die stuttereie, das gestütt (Barcianu); ménes, déceg (Gheție); rom. hergelie < török hergele (Șăineanu).

Hucucál: (Szatmár m. Nagybánya; Kapnik vidéke); 1. ucucál: föl s le ingatja magát (gyermek); 2. hucucál, ucucál: karján himbál, föl s le hintáz (kis gyermekeket). MTsz.

< rom. *huit* (hujc): die schaukel, a huița: schaukeln, hutschen (Barcianu); huțuț (hucuc): hinta, gallóka, a se huțuța 1. hintázik; gallókázik; 2. himbál, hintál (Gheție); hangutánzó szó a gyermekek »huța! huța« kiabálásából, amit a hintázás alkalmával adnak (Șăineanu).

Hupocál: térden hintáz, lovagol (gyermek). [A halmági nyelvjárás-sziget. NyK. XXXI. 395. Horger Antal.]

Jáz: csatorna (bányász mesterszó, Zalathna vidéke) MTsz.; jáz: malomárok [Alsófehér várm. monogr. I. 2. 584. l.].

< rom. *iaz*: der kanal, mülhgraben (Barcianu); malomárok, malomcsatorna, malomgát, töltés, gátmunka (Gheție); rom. iaz < szláv. jazü (csatorna) (Șăin.).

Ilie: Illés »Szent Ilie napján

Zajzon vize partján« [Kriza: Vadrózsák, 291. l.).

< rom. *Ilie*: Elias (Barcianu); Illés (Gheție); Illés próféta vallásos hagyomány szerint tüzes szekeren égbe ragadtatott; a román nép július 20-án üli ünnepét, a régi naptár szerint, a mennydörgések, villámlások és szélviharok napján. A nép hite szerint mennydörgéskor Szent Illés szekeren hajt az ég réz boltján, üzve az ördögöket, hogy villámjával lesújtsa őket (Șăineanu).

Kacor: (Erdély Tsz.; Bánffy-Hunyad, Székelyföld; kacar Sopron m.; kacur Szatmár m.: 1. kacur, koszor: nádvágó sarló v. kasza; 2. kacar, kacor, kocér, kocor, kucur: görbe kés, kertész-kés, szőlőmetszőkés, timárkés, szijgyártókés; 3. kocér: lapocka-forma eszköz, mellyel az ásóra, kapára tapadt sarat levágnak. M. Tsz.

< rom. 1. *cosor* (kosor): das gartenmesser, winzermesser 2. das hornblatt (ceratophyllum demersum) (Barcianu); kertész-kés, kacsor (Gheție); görbe hegyű kés, mellyel a vincellér tisztítja és vágja a szőlőt; 2. szarvszerű levelű növény, szláv eredetű szó »kosori« (Șăineanu). Ennek a szónak családja is van a románban, pl. gyakran hallani ezt a kifejezést a cosorî (cu

vorba; a împunge cu vorba), amely annyit jelent, mint piszkálni, boszantani.

Kalák: ellopott marha visszaszerzéséért előre adott pénz (MTsz.).

< rom. *colac* (kolak): kalács, görbület, hajlott karaj (Gheție); szláv eredetű szó »kolači«-ból való (Șăineanu).

Érdekes, hogy a szó elősorolt jelentésein kívül egy különös értelemben jött át a magyarba, t. i. ha valaki elveszít vmit vagy esetleg ellopnak tőle vmit, akkor annak, akiről föltételezi a károsult, hogy vissza tudná szerezni az elveszett vagy ellopott holmiját, azt mondja »nem ennél »kolák«-ot«, ami annyit jelent, hogy az illető nem volna-e hajlandó bizonyos jutalom fejében az elveszett dolgot visszaszerezni.

Kaláka: (kaláka): 1. szomszédoknak, ismerősöknek, jó barátoknak, rokonoknak együttes munkavégzése (szíveségből, nem pénzért) s az utána következő vendégség és táncmulatság, amelylyel a gazda fáradságukat meghálálja (Bihar m. Szatmár vid., Abaúj m., Zilah, Székelyföld; Udvarhely m.). Fonó, kötő, török-buzafosztó, kaláka. Arató, szénagyűjtő, gánézó kaláka (Székelyföld). Fahozó, tapogató, gányező, takaró, arató kaláka. »Vigyázz, nehogy vízholdó kalákát csinálj; vigyázva bánj a tűzzel« (Székelyföld). 2. házi mulatság (Nagy-Kúnság), falusi nyári táncmulatság (Szatmár m. az Avas vid.). 3. lármás veszekedés, csetepáté, verekedés (Székelyföld, Udvarhely megye) [MTsz.].

< rom. *clacă* (klake): die frohne, der frohndienst; de clacă: frohnpflichtig, umsonst; zi de clacă: der frohntag, lucru de clacă: schlechte arbeit; vorbă de clacă: nichtssagendes gerede, geschwätz, clăcaș: frohnbauer, frohner (Barcianu); zsákmány, úr dolga, robot; kaláka; lucru de clacă: robotmunka, fércmunka, vorbă de clacă hiábavaló beszéd, üres beszéd; a rom. *clacă* < szláv *tlaka* (Șăineanu).

Két bizonyíték szól a mellett, hogy a kaláka román eredetű szó és pedig az egyik területi, a másik hangtani bizonyíték. Az Ethnographia X. k.-nek 44 lapján azt olvassuk, hogy a kaláka ősrégi székely népszokás, s tényleg csakis a székelyeknél és az erdélyi magyaroknál dívik különösen ez a szokás. Már most világos, hogy a székelyek ezt a szokást csakis a közvetlen szomszédaiktól, a románoktól, akiknél annyira divatos, mint sehol másutt, vehették át s nem a szlávoktól, akikkel egyáltalában nem érintkeznek.

Ami a hangtani bizonyítékot illeti, meg kell jegyeznünk, hogy a szláv szó úgy hangzik, hogy tlaka. Ebből pedig nem keletkezhetik a magy. kaláka, hanem egy klaka közvetítő alakból igen s ez a román claca. Így tehát a szl. tlaka > rom. claca [Bethlen > Beclean, hitlen > hiclean; tl. ~ cl. Vö. Moldován Gergely: Alsófehér várm. monogr. I. k. 2. 801. l.] > magy. kaláka.

»... a rumun claca szóban a magyar nép kalákáját találok fel« [NyK. XIV. 307. l.] mondja Hunfalvy Pál a »Rumun nyelv« című tanulmányában.

Katrinca: (Székelyföld: karinca; Marosszék, Karácsonyfalva; Csik m.; Háromszék m.; kirinca Székelyföld; kotránc Szatmár m. Kapnik vid.: 1. katrinca, karinca, kirinca: kötény; 2. kotránc: foszlányos kötény) MTsz.

< rom. *cătrință* (keťrince); *cretință*: das vortuch, die schürze (Barcianu).

Kecelus: fanyelű bicsak (Háromszék m.) MTsz. < rom. *cățel* v. *cățaluș* (kećeluș): das kleine hündchen, schosshündchen (Barcianu); ebecske, kutyácska, kölykecske; öleb (Gheție); *cățaluș* < lat. *catellus* (Șăineanu). — Magyarban metaforikus értelemmel bír, tertium comparationis a harapás, metszés, szúrás.

Kocsán: Szatmár m.; Székelyföld, Udvarhely m.; Háromszék m.; Bukovina, kocsány alakban több helyen és a Dunántúlon is előfordul. Erdélyben a káposzta szára, a növénylevelek szára jelentésével bír (torzsa) a MTsz. szerint. Lehet, hogy a dunántúli »kocsány« egyenesen a szlávból jutott a magyar nyelvbe, míg az erdélyi »kocsán« a román cocean-ból származik, mely ugyanazzal a jelentéssel bír s szintén szláv eredetű.

Kofa: víztartó fakanna (Szatmár m. Potóháza). MTsz.

< rom. *cofă* (kofe): die mass; das töpfchen, die schaufel am wasserrad, das schöpfbrett (Barcianu); rücső, kártyus, kárt (Gheție); szász eredetű szó »kufe«-ből származik.

Kokonyica: leány, kisasszony [Alsófehér monogr. I.2. 801.].

< rom. *coconiță* (kokonice): virgo, puella, szűz, leány, puella nobilis, kisasszony; címzési forma: domina, hera; asszony, ifjú asszony. (Lex. Bud.).

Kókuca; preszkura vagy pereszкура: egy sütemény, mit a románok sütnék ünnepekre s halottjaik temetésekor is osztogatnak a sírnál [A zilahvidéki nyelvjárás. László Géza. Nyr. XXVIII. 238.]. A preszkura vagy pereszкура Erdélyben mindenütt hallható. A M. Tszótár nem ismeri ezeket a szavakat.

< rom. 1. *cocuță, cocuț* (kokuce, kuc): sütemény < coace ige < lat. coquere.

2. rom. *prescure, prescură*: das messbrot (Barcianu); mise-kenyér, áldozati kenyér (Gheție), rom. *prescure* < szláv *proskura* (Șăineanu).

Kolindál: (Üdvarhely m.; Háromszék m.; koindál Székelyföld; kolingyál Orosháza; 1. koindál, kolindál: énekelve házról-házra jár (karácsonykor); kolindál, kólingyál: kószál, csavarg, csatangol). M. Tsz.

< rom. *a colinda* (kolinda): herumgehen, herumziehen, von haus zu haus gehen um weihnachtslieder zu singen; jemand um esswaaren angehen (Barcianu).

Komárnyék: juhfejóhely (Torda-Aranyos m.) M. Tsz.; »az a hely, ahol a juhokat fejk« (Alsófehér várm. monogr. I. 2. 801. 1.).

< rom. *comarnic* (komarnik). A szótárokban nincs meg. Comarnic-on értjük a juhász-tanyának azon külön, polcokkal ellátott fülkáját, ahol szárítás végett a sajtot tartják. Ahogy a *nic* (nik) képzője mutatja, szláv eredetű szó.

Kontrás; kontorás: sóőr (Háromszék megye) M. Tsz. Ily értelemben használják a románok is Erdélyben mindenütt. A szótárokból hiányzik. Azt hiszem, hogy *contraș* (kontraș) főnév a *controla* (ellenőrizni) igéből származik s eredetileg *controlaș* volt és ebből lett rövidítés folytán *contraș*, melyből a magy. kontrás keletkezett.

Kotéc: (Háromszék m.; Brassó m. Hétfalú; kotyec, kutyec Szatmár m. Nagybánya; Szolnok-Doboka m. Nagy-Ilonda; kutyec Kolozs m. Nagy-Ida: ketrec, ól, félszer, szerszámtartó kamara, kunyhó). M. Tsz.

< rom. *coteț* (kotec, kot'ec): der kleine stall, hühnerstall; *coteț de porci*: der schweinestall, *coteț de pești*: der fischzaun, fischbehälter, *coteț de câni*: der hundestall, *cotețe în apă*: das wasserwehr, der sporn (Barcianu); szláv *koticiból* (Șăineanu).

Kotók: kandúr (Brassó m. Hétfalú). M. Tsz.

< rom. *cotoc* (kotok), mely inkább ilyen formában fordul elő »motoc« (motok): der kater (Barcianu); kandúr, kan-macska (Gheție); *cotoc* = *motoc* = *motan* a primitív »mot«-ból származik, rokona a francia *matou* nyelvjárásilag *motou* (Șăineanu).

Kotyka: labda (Székelyföld). M. Tsz.

< rom. *coteă* (kotke): der ball, ballen (Barcianu); labda,

a se juca de-a cotca: labdázni (Gheție); cotcă < szláv kotúka (Șăineanu).

Krucsa: bányaerek kereszteződése (Zalathna vid.). M. Tsz.

< rom. *cruce* (kruče) ártikulálva kruča: das kreuz, trübsal, leiden, die durchsetzung der gänge im gestein (Barcianu); rom. *cruce* < lat. *crucem* (Șăineanu).

Kuptor: boglyakemence [Nyr. XXVII. 523. csángó tájszók Hertelendyfalváról. Lenhardt Ferenc].

< rom. *cuptor* (kuptor); der ofen, backofen, *cuptor de var*: der kalkofen, *luna lui cuptor*: der heumonat, erntemonat, juli (Barcianu); kályha, kemence. (Gheție); rom. *cuptor* < *copt* < a coace < lat. *coquere*.

Kurtány: »Mentek mentek az kurtányok, kevés kinek tegze meg nem merült az említett spatár (Mihuly) csak a víz közt állván onnan hajdagatott« [Kemény János »Önéletírása« (kiadta Szalay László: Magy. Tört. Emlékek. I. 53. l.). A szótárokban kurtány: ágyú neme, rövid ágyú (Sz. D.); eine kurze kanone, kartaune (Fogarasi: Német-magyar szótár). Csak Bloch (Magyar-német zsebszótár. Pest, 1848) szótárában fordul elő a kurtány: der einquartierte sölding; nyilvánvaló, hogy ő valahol ilyen jelentésben olvashatta (l. M. Ny. 1911. V. f. Alexics György. 212. l.).

< rom. *curtean*: boyard ayant une charge à la cour; homme de cour, courtisan; domestique, qui fait le service de la cour (Dame); höfing, hofmann (Tiktin); der höfing (Barcianu); udvaronc (Gheție); udvari ember, hajdan az uralkodó uraknak a lovagi gárdája (melyet Munténiában »Roșii«-nak neveztek: aprozi, copii de casă, curteni și lefegii stb., *curtean* < *curte* (udvar) < lat. *cohortem* (Șăineanu).

Kusztora: (Dunántúl; kusztura Baranya m. Osúza; Kolozs m. Nagy-Ida; Udvarhely m.; Szolnok-Doboka m.): fanyelű bicsak. M. Tsz.

< rom. *custură* (kusture): die abgenützte messerlinge, das schlechte messer (Barcianu); bicsak, rossz kés (Gheție); *cuțit* < *cuțitură* < *custură* (Șăineanu).

Lapadált: kicsapott, félretett (Székelyföld). M. Tsz. < rom. *lăpădat* (lepedat) a lăpăda igéből: werfen, wegwerfen, weg-schmeissen, verwerfen, a lăpăda copilul: fehlgebären, abortieren (Barcianu).

Lásza: élő vesszőből font kapú [Szolnok-Doboka m. Domo-

kos. M. Ny. V. 333. Pótlékok a Magy. Tájszótárhoz. Gombocz Zoltán]. A M. Tszótárban is megvan »lésza« cím alatt.

< rom. *leasă* (leşe): die flechte (zum obstdörren), die matte, *leasă de paie*: die strohmatte; der teichrechen (Barcianu); < szláv *liesü* (Šaíneanu).

Ludáj: úritök, sütötök (Szilágy m.). M. Tsz. < rom. *ludaie* (ludaje). A szótárokban nincs meg, de a nép nyelvében él.

Lunátyik: holdkóros, félbolond [Alsófehér várm. monogr. I. k. 2. 802. 1.].

< rom. *lunatic* (lunatik): der mondsüchtige, mondsüchtig, wetterwendisch (Barcianu); < lat. *lunaticus*.

Makris: berberis vulgaris L. Hétfalú. [M. Ny. IV. 33. székelý és csángó növénynevek. Moesz Gusztáv].

< rom. *macriş, măcriş* (makriş, mękriş): der sauerampfer (*rumex acetosa*), *macriş crăiesc, macrişul calului*: der grossblättrige ampfer (Barcianu); sóska, erdei sósksalarom, mezei sóska, sósksalarom (Gheţie).

Matánya: Matányát csinál előtte, mintha éppen Isten lett volna. Matányát csinál, mintha oláh volna. [Alsófehér várm. monogr. I. 2. 802.].

< rom. *măţanie* (męţanie): die kniebeugung, tiefe verbeugung, *măţanii*: der rosenkranz (Barcianu); térdhajlás, meghajlás, *măţanii*: rózsakoszorú, olvasó (Gheţie); poenitentia, profunda corporis inclinatio; földig való lehajlása a testnek (Lex. Bud.); prosternation, génuflexion, pénitence; *μετάνοια* (Cihac).

Matuf: meszelő (Brassó m.). M. Tsz.

< rom. *măţuf* vagy inkább *pămăţuf* (pęmęţuf): der pinsel, sprengwedel (Barcianu); karapoló, templomi karapoló, hintező, szentelő, pamacs, öntöző pamacs (kőműveseknél) (Gheţie).

Mentáva: szür [Nyr. XXVIII. 523. Csángó tájszók Hertelendýfalváról. Lenhardt F.].

< rom. *manta* (manta): der mantel, a pune cuiva mantaua: jemand anführen, hintergehen, a-şi găsi mantaua cu cineva: mit jemand zu schlafen haben (Barcianu); lengyel manta (Šaíneanu).

Mézga: (mezga Szatmár m. Nagybánya; Székelyföld; Háromszék m.): 1. az élő fa kérge alatti édes nedvesség, mely tavasszal indul meg. »Megindult már a szőlő mezgéje«; 2. mézga: kevés esőtől való nyirkosság, mely az útat sikossá teszi »Lén-e jó essőtök? Csak ő kicsi mézge lett« (Székelyföld). M. Tsz.

A magyar köznyelvben élő »mészga« azt hiszem, hogy szláv eredetű, de az erdélyi mezga és mészga (kevés esőtől való nyirkosság, mely az utat sikossá teszi) már értelménél fogva is alighanem a román *mizga*-ból származik.

Milál: gondoz, gondot visel vmire (Hétfalu) M. Tsz.

< rom. *a milui* (milui): almosen geben, sich erbarmen (Barcianu); < szláv milovati (Šăineanu).

Móca: macska (Háromszék m.) M. Tsz.

< rom. *mîța* (mice): die katze (Barcianu); hangutánzó eredetű szó »mîț-mîț« hivatkozó hangokból származik (Šăineanu) [Ny. K. XII. 106. l. is előfordul].

Musty: moha (Szatmár m. Kapnikbánya és vidéke) M. Tsz.

< rom. *muschiu* (muski v. muști ~ muști): das lungenmoos, die baumflechte (Barcianu); < * lat. musculus < muscus (Šăineanu).

Nyirivára: kék jácint (Moldva, Klézse) M. Tsz. Ez összetett szónak látszik, melynek első része homályos, a második pedig a rom. »vara« szó (vare): der sommer (Barcianu); nyár (Gheție); vară < lat. ver (Šăineanu).

Oka: 1. két font (Baranya m. Ormányság, Székelyföld; 2. pint (két icce) (Baranya m.; Bukovina). M. Tsz.

< rom. *oca* (okā): das oka 2¹/₄ pfund; a prinde pe cineva cu ocaua mică; jemanden auf falscher that ertappen (Barcianu); rom. ocă (okā) török eredetű szó; de a moldvai ocă (okē) orosz-ból való (Šăineanu).

Ótáva: második rend széna [Nyr. XXX. 171. Adalékok a moldvai csángók nyelvjárásához; V. Szókincs. Rubinyi Mózes].

< rom. *otavă* (otave): das grummet (Barcianu); sarjú, a così otavă: sarjut kaszál (Gheție); rom. otavă < orosz otava (Šăineanu).

Paket (pekét moldvai csángóknál): pakli. Ehejt van egy pakét masina (gyújtó). M. Tsz. < rom. *pachet* (paket): der pack, das packet, bündel (Barcianu).

Papaláptye: lány ember (Erdélyben mindenfelé [Alsófehér várm. monogr. I. 2. 803.].

< rom. *papă-lapte* (pape-lapte): der weichling, energielose mensch (Barcianu); mulya, éretlen fickó, málészájú, gyáva (Gheție); rom. összetett szó papă (majszol) + lapte (tej).

Papucs: cipő (Háromszék m. Angyalos, Besennyő, Gidófalva). M. Tsz.

< rom. *păpuși* (pepuși): der schuh, pantoffel (Barcianu); török eredetű szó »papuč« (Șăineanu).

Para: pénz (Moldv. cs.). M. Tsz.

< rom. *pară*: die para, türkische münze, a nu avea parale: kein geld haben (Barcianu).

Parazsina: hosszú karó, pózna (Háromszék m.); 2. vessző (Székelyföld). M. Tsz.

< rom. *prăjină* (prežine): die stange, rute, der heubaum, wiesenbaum (Barcianu); rúd, pózna, dorong; gém, ostorfa (kútnál) mérőpózna (Gheție); bulgár »pružina«-ból származik (Șăineanu).

Pazsura: (Erdélyben közhasználatban van) [Alsófehér várm. monogr. I. 2. 803.].

< rom. *pajură* (pažure): falco albicilla, aquila (Cihac); aguila, sas, adler (Lex. Bud.); sas, kétfejű sas, címer. »A magyar ezen utóbbi jelentéssel vette át. A forradalomban általános volt a hit, hogy az alkotmány ellen lázadó románok (a tribunok és az egyes harcolók) Bécsből pajurákkal, császári címerekkel, kétfejű sassal, mintegy jogosítvánnyal voltak ellátva. A román ember a császári kétfejű sasos címet »pajurának« hívja.« [Alsófehér várm. mon. u. o. Moldován G.]; der adler, das wappen (Barcianu); bűvös madár (népmesékben), címer (Gheție); rom. pajură < lengy. pazur: köröm (Șăineanu).

Pēcuka: cica (Háromszék m.). M. Tsz. < rom. *pițuca* (picuka) ez ép úgy keletkezett, mint a pisica (pisika) szó, mely ugyancsak macskát jelent, t. i. pisica, pis-pis! hangutánzó, hívogató hangokból származik. Ép úgy van »pic-pic« hangokkal is, melyekből »a picura« (csepegni) szó keletkezett.

Pëndar: szőlőcsősz (Moldva, Klézse). M. Tsz. < rom. *pîndar*: der hüter, lauer, weinberghüter (Barcianu); szláv »pöodari«-ból, mely annyit jelent mint őr (Șăineanu).

Përészlen: (pereszlen, pöröszlen, pereclen. Szolnok-Doboka m: Apa-Nagyfalú; pereszleny Székelyföld: 1. orsó karikája; 2. a kötélverő gépébe illesztett dróthorog, amelyre a kenderszálat akasztják s amely gyors forgatásával a kötélszálat sodorja stb. (Marosszék) MTsz.

< rom. *prisnel* (prisnel), prîsnel (prîsnel), pristen: wertel, spinnwirtel (Barcianu); orsópergetyű, pereszlén, cickózó, egérfarkú cickózó (Myriophyllum) (Gheție); prîsnel > përeshlen metathesis és hangtoldás folytán lett. — »Ugy forog, mind a përeshlen« [Kriza: Vadrózsák, 362. l.]

Petrecesélni: mulatni. [Nyr. XXV. 301. Rechnitz Ignác. Magyar szók a hajdumegyei oláhoknál.] A M. Tájszótár nem ismeri.

< rom. a *petrece* (petreče), geleiten, begleiten, das geleite geben; a *petrece ceva*: erfahren, überstehen, durchlesen; a *petrece timpul*: die zeit zubringen; leben, umgehen, mit jemand zubringen, durchbringen, a-și *petrece*: sich unterhalten (Barcianu), rom. *petrec* < lat. *pertrajicio*, (Șăineanu).

Peteka: gáncsvetés. »Miska pětékát vetett nekém al lábává, s hasra estem« (Székelyföld). MTsz. < rom. *pedecă* (pedeke): das hinderniss, der anstoss, die schlinge, der fuss-strick, die hemmkette; a *pune cuiva pedecă*: jemand ein hinderniss in den weg legen, ihm zu fall zu bringen trachten (Barcianu).

Pëtyeg: (Háromszék m.; pëtyeg Székelyföld): rövid peckes szíj, amilyennel a kocsiernyő fáját hosszában két-három helyen a kocsiderék felső fájához erősítik. MTsz.

< rom. *petec* (petek; pet'ek): der fleck, fetzen, lappen, lumpen, di hadern (Barcianu); folt, ták, darab rongy (Gheție); a középkori lat. »petaccium«-ból származik (Șăineanu).

Pimpiri: ocsmány, pajzán: »Nem mész el, te pimpiri!« (Szolnok-Doboka m.) MTsz.

< rom. *pimpiri* (pimpiri): kicsi, jelentéktelen ember (gúnynév).

Pipirig: káka. (Alsó-Fehér m.) MTsz. < rom. *pipirig*: die binse, das schilf (*scirpus communis*); *pipirig înflorit*: die blumenbinse (*butonus umbelatus*) (Barcianu); *papura* szónak a kicsinyítője *păpurig* helyett (Șă.)

Plikár: póstás. [Adalékok a moldvai csángók nyelvjárásához; V. Szókincs. Rubinyi Mózes. Nyr. XXX. 171.] A MTsz. nem ismeri.

< rom. *plicar* (plikar): levélhordó < *plic*: der pack, das packet, *kouvert* (Barcianu); újgörög *plikos* < olasz. *plico* (Șă.).

Pluta: átlukasztott kéreg vagy fadarab, amilyeneket a húzó-háló fölére fűzve kötnek, hogy úszva járjon a vizen (Erdővidék, Olt mellett). MTsz.

< rom. *plută* (plute): der floss, die flösse, die korkeiche (*quercus suber*), der papelbaum (Barcianu); tutaj, szál, szálhajó »csillehajó«; rezgőnyárfa (*populus tremula*) (Gheție); szláv »pluti«-ból való (Șăineanu).

Ide tartozik még a *plutaj*: tutaj (Bihar m.) [Ethnographia, IV. 202.] és a *plutás*: tutajos (Szatmár m.) MTsz.

Pogonics: marhahajtó. [Alsófehér vm. monogr. I. 2. 585. l.]

< rom. *pogonici* (pogonič, pogon'ič): der pflugochsentreiber, antreiber (Barcianu); eketartó (Gheție); pogonici < orosz pogonŭ (Șăineanu).

Pópa: román pap, lelkész. (Erdélyben közdivatban van) [Alsóf. várm. monogr.]

< rom. *popă* (pope): der geistliche, priester, pfaffe (Barcianu); pap, lelkész, lelkiatya (Gheție); popă < szláv popŭ < lat. papa (Șăineanu).

Pornyál: legelészget (a juhnyáj hajnalban v. az esti fejés után). (Székelyföld Tsz.; Kriza; Háromszék m.) MTsz.

< rom. *a porni* (porni): bewegen, in bewegung, in gang setzen (Barcianu); pornesc < szláv porinŭti: lökni, elmozdítani (Șăineanu).

Posztáta: rend, sor. (Alsófehér várm. monogr.)

< rom. *postată* (postate): die reihe (Barcianu); rend, sor (az aratóknál) (Gheție); az a rész, amit a kaszás egyszerre le tud vágni, átvitt értelemben távolság, < szláv postati: adag (Șăineanu).

Potor: az aprópénz jelentéssel fordul elő. (Alsóvárm. monogr.)

< rom. *potor*: eine münze, der halbgroschen (Barcianu); pénz, fillér, krajcár, poltra (Gheție).

Povesztyál: össze-vissza beszél mindenfélét. [A zilahvidéki nyelvjárás. László Géza. Nyr. 33: 282.] A MTsz. nem ismeri.

< rom. *a povesti* (povesti): erzählen, märchen erzählen (Barcianu); beszél, elbeszél, elregél (Gheție); a povesti ige < poveste (mese) < régi rom. poveaste < szláv poviestŭ (Șăineanu.)

Az erdélyi szászok nyelvében is megvan mint román jövevényszó: powestin: elmond, fecseg: erzählen, plauschen; diër ko powestin e lonket uch e bridet; — rom. povestesc. [Román (oláh) elemek az erdélyi szász nyelvben. Brenndörfer János].

Poznás: bajszerző, kötekedő, poznás ember. [Alsóf. várm. monogr.]

< rom. *posnaș* v. *poznaș* (poznaš): possierlich, possenhaft, drollig; der possenreisser, spassvogel (Barcianu); bohókás (Gheție).

Precsila: fejtörés, gondolkodás. (Brassó m. Hétfalú). MTsz. < rom. *precilă* (prečile). A szótárokból hiányzik. Hallani hallottam, de nem tudom biztosan a jelentését.

Prëmonda: prémonda (perémonda: a részes cséplőknek v. nyomtatóknak a kijáró részen kívül élelemre adott gabona.

Zemplén m.); 2. perémonda: útravaló (Háromszék m. Vadr.); 3. prémonda díjjutalom. MTsz.

< rom. *premîndă* (premjnde): die pfründe, der lohn (Barcianu); járadék (papi), ellátás (étellel), útravaló; 3. jövedelem (Gheție).

Prepenáció: nagy korcsma (Bukovina). MTsz. < rom. *pre-pănață* (prepenace): olyan nagyobb korcsma, ahonnan a kisebb korcsmák tulajdonosai pálinkaszükségletüket szerzik be. A szótárakban nincs meg.

Preutyásza: papné. [Alsóf. várm. mon.] < rom. *preuteasă* (preutease) ártikulálva preuteasa: die pfarerin (Barcianu); papné (Gheție); preuteasă < régi preut < lat. vulg. presbiter (Șăineanu).

Procáp: ökörszekér rúdja. [Nyr. XXX. 171. Adalékok a moldvai csángók nyelvjárásához. V. Szókincs. Rubinyi Mózes.]

< rom. *proțap* (procap): die stange einer gabeldeichsels eine zweizackige deichsel (Barcianu); < szl. prociep (Șăineanu).

Prosztuj: boldogtalan. [Alsóf. várm. monogr.]

< rom. *prost*, névelővel ellátott prostul: dumm, gemein, bauerlich, grob; der gemeine mensch, bauer, dummer kopf (Barcianu): < szl. prostů.

Prunkuj: tréfásan fiú. (A zilahvidéki nyelvjárás. László Géza. Nyr. XXVIII. 282.)

< rom. *prunc* (prunk) ártikulálva prunkul: das] kind, der knabe, säugling (Barcianu).

Puju-mámi: Erdélyben mindenfelé divatozik, kényeztető jelentésű. Az anyának kedvenc elkényeztetett gyermekét értik alatta. »Nem szabad bántani, mert puju-mami gyermek.« (Alsóf. várm. mon.)

< rom. *puju-mami* összetett; puiu ártikulálva (puiul-ból, az l kimarad) fiókát, csirkét jelent; mami, mama szó genitivusa: anyának fiókája.

Pupuca, pupuza: bűdös banka (Szilágy m.). MTsz.

< rom. *pupăză* (pupeze): wiedehopf (upupa epops): das maul, ein kleines rundes backwerk, pupăză pe colac: zum überfluss (Barcianu); < lat. upupa (Șăineanu).

Rebdál: várakozik, s tölti az időt, amint lehet »csak rebdálj hát egy kicsit« (Torda). MTsz.

< rom. *a răbda* (reċda): dulden, leiden, ertragen, ausstehen aushalten, geduld haben (Barcianu).

Resor: szántóföld mellett húzott kis árok (Szolnok-Doboka m. Domokos). MTsz.

< rom. *răzor* (režor): das rasenrain (zwischen den äckern); das längliche hügelchen (Barcianu); gyepárok, árkocska, rovátka, árokhát (Gheție); szerb razorból, mely annyit jelent, mint barázda.

Rezsnyice: Kis-Küküllő m. Szőkefalva; rozsnyica (Szilágy m. Deésháza): kézimalom, kásatörő malom. MTsz.

< rom. *rișniță* (rišnice): die handmühle, rișniță de cafea: die kaffeemühle (Barcianu); rișnesc (darálni, őrlni) igéből származik.

Rezsil: nevet (Brassó m. Tatrang) MTsz. < rom. *a rinji* (rinži): grinsen, kichern, spöttisch lächeln, hohnlächeln, schmunzeln, a rinji dinții: die zähne fletschen, schmunzeln (Barcianu); *szláv režati (szerb režati) > rom. rinži. (Šă.)

»rinžin: röhög, gúnyosan kacag: höhnisch lachen, grinsen — rm. rinjesc«. [Román (oláh) elemek az erdélyi szász nyelvben.

Riza: elavult, gyenge (Aranyosszék) MTsz. < rom. *riză* (riže): der fetzen (Barcianu); rongy, cafat, ringy-rongy (Gh.)

Romina, rumina: rom (Háromszék m.) »Af földindulás rominába dőjtötte at toronyunkat.« MTsz.

Itt egy összetett szóval van dolgunk, melynek első részében a magy. »rom«-ot ismerhetjük föl, második részét pedig a román »ruina« szó alkotja: rom + ruina: romina; a második szóban, a »ruminá«-ban a rom. ruina szó erősebbnek bizonyul.

rom. ruina: der verfall, einsturz, das verderben, der untergang, ruin (Barcianu); rom düledék, omladék; romlás, hanyatlás, bukás, veszély, végveszély, în ruină: roskadt, düledező (Gheție).

Rongyila: akinek nincs ép ruhája (Szolnok-D. m.) MTsz.

Összetett szó rongy + ila, román képző pl. ezen szókbán: flămînd (éhes)-ből »flămînzilă«, aki akármennyit eszik, mindig éhes marad; sete (szomj)-ből »setilă«: aki akármennyit iszik, mindig szomjas lesz és frig (hideg)-ből »frigurilă« v. »sgriburilă«: aki akármilyen melegbe kerül is, azért csak fázik. Állandó tipikus alakjai a mesének, amelyek nem annyira a főszerepet játszá, mint inkább a főhőst segítik célja elérésében.

Sipirkó: gyik (Szolnok-Doboka m.) suporka; gyik (Szatmár m.) MTsz.

< rom. *șopîrlă* v. *șopîrcă* (șopîrke): die eidechse (Barcianu); gyik (Gheție); egy bizonyos albán »șapi«-alából származik (Șăineanu).

Sustár: fejösajtár [Alsóf. várm. monogr.] < rom. *șuștar* (șuștar): das melkfass, melkgeschirr (Barcianu); < szláv *sestarŭ* < lat. *sextarius* (Șăineanu).

Suta: (csuta Vas m.) stb.: 1. csuta, suta: kurta, rövid, csonka; 2. suta: kurta szarvú (júh) Udvarhely és Háromszék m.; 3. suta: félszarvú; 4. suta: szarvtalan (juh, kecske, tehén, bivaly) (Székelyföld, Szolnok-Doboka m. stb.) MTsz. — Az erdélyi suta:

< rom. *șut* (hímnemű) és *șută* (nőnemű) (șut, șute): ungehörnt (Barcianu); szarvtalan, suta (Gheție); a szerb »șut«-ból származik (Șăineanu).

Szűcs: havasi tisztás (Háromszék m.; Brassó m. Hétfalú) »Medvét láttam a szécsen.« MTsz.

< rom. *seciu* (seči): egy zöldült hely, ahonnan kivágták az erdőt s csak tönkök maradtak. A szláv *sěko*-ból származik (Șăineanu).

Szēméc: (Brassó m.; Hétfalú, Bácsfalú): szemtelen, arcátlan (gyerek), »Mien szeméc a ked fija!« »Ójan szēméc gyermekek.« MTsz.

< rom. *semeț* v. *sumeț* (semeec): verwegen, keck, stolz, (Barcianu), szláv »sumieti« igéből, mely annyit jelent, mint merni (Șăineanu).

Szirba: bizonyos oláh tánc. »Elkezdí húzni a szirbát. Azt mondja a sárkány: Fújjad, ha jó kedved van csobán, majd elbánok én veled« [Hétfalusi cs. népm. 184. l.]

< rom. *șirba* (sirba): ein rundtanz der romanischen landleute (Barcianu); Szerbiából behozott körtánc, melyet a nép szokott járni (Șăineanu).

Szkorca: fa haja [Nyr. XXV. 301. Rechnitz Ignác. Magyar elemek a hajdumegyey oláhoknál].

< rom. *scoarță* (skoarce): die rinde, schale, matte, das grobe tuch, die grobe leinwand, der einbanddeckel des buches, die flechte, der grind, der bast, baumbast (Barcianu) < vulg. lat. *scortea* > clas. lat. *cortex* (Șăineanu).

Szkurtóka: szoknya [Tájszók, Fogaras m. Nyr. 39.: 236.].

< rom. *scurteică* (skurtėike): das jäckchen, der kurze pelz (Barcianu).

Szpatár: »Mentek mentek a kurtányok, kevés, kinek tegze meg nem merült, az említett szpatár csak az víz közt állván onnan hajdagatott.« Kemény János »Önéletírása«. (Kiadta: Szalay László: Magy. Tört. Emlékek I. 53.).

< rom. *spătar* (spetar): commandant de la cavalerie; dignitaire, qui portait l'épée du prince (Damé); der spatar, schwerträger (der fürsten), general der reiterei (Barcianu); bizánciumi eredetű szó (Şăineanu).

Szuflál: lélegzik, lehel (Brassó m. Tatrang) M. Tsz. < rom. *a sufla* (sufia): blasen, hauchen, atmen, atem holen (Barcianu); a latin *sufiare* igéből származik (Şăineanu). [Ny. K. XII. k. 109. Edelspacher Antal: Rumun elemek a magyar nyelvben, is előfordul.]

Szulica: lándzsa, dárda [MNy. VI. 380. A szakadati nyelvjárás-sziget]; szulica: lándzsa. »Itt jártak az ulanerek oan hosszú szulicával. Szulicás fegyvereik vagy on a zsandároknak és. E muszkáknak vuot effiéle szulicájik.« [NyK. XXXI. 398. A halmágyi nyelvjárás-sziget.]

< rom. *sulița* (sulice): die picke, lanze, der spiess, wurfspiess (Barcianu); < szláv *sulica* (Şăineanu).

Szuliman: 1. arcpirosító (Arad m.); Brassó m. Hétfalú 2. arckenőcs. M. Tsz.

< rom. *suliman* (suliman): die schminke, a da cu suliman: sich schminken (Barcianu); kendőző, arcfesték, arckenőcs, bécsi-rongy, pirosító (Gheție); rom. *suliman* < török »sülümen« (Şăineanu).

Szumán, szukman: szokmány, condra [Alsóf. várm. monogr.].

< rom. *suman, sucman*: das bauernoberkleid (Barcianu); habit de paysan en drap ordinaire, espèce de manteau, de paletot (Cihac); szokmány, condra; sagum, ein grober bauernrock (Lex. Bud.); rom. *suman, sucman* < orosz *sukmanĭ* < török *sukman* (Şăineanu).

Tandó-si-Mandó: ügyetlen (Zilah v.) MTsz. > rom. *Tanda și Manda* (Tanda és Manda) ebből lett egyszerűen *tanda-manda*: das durcheinander, die arbeit ohne kopf und fuss (Barcianu); badar beszéd, semmiség (Gheție).

Tárnica: erdőbeli fűtermőtér (Szatmár m. Kapnikbánya és vidéke). MTsz.

< rom. *tarniță* (tarnice): der saumsattel, saumpfad (Barcianu); raknyereg, tehernyereg (Gheție).

Tékélősz: haszontalan (Brassó m. Hétfalú) MTsz. < rom. *ticălos* (tikelos): elend, erbärmlich, armselig (Barcianu); nyomorult, gyáva, gyarló, nyomorú, szánakozásra méltó, haszontalan, semmirevaló, galád (Gheție).

Tēnzsikál: gyengén, immel-ámmal eszik. (Brassó m. Bácsfalú) MTsz.

< rom. *a tînji* (tînji): übel zufrieden sein, sich abhärmen, dulden, leiden, sich nach etwas sehnen; sich langsam vorwärts bewegen (Barcianu); *eped, epekedik, göthösödik, sínlődik, neheztel* (Gheție); rom. *tînji* < szláv *těžiti*: szomorú lenni (Șăineanu).

Tetundrák: mindegy. Nekem tetundrák (Háromszék). MTsz

< rom. *tot un drac* vagy nyelvjárásilag *tăt un drac* (tęt un drak): mindegy ördög, mindegy.

Tidva: üres dísztok [Nyr. XXVIII. Csángó tájszók Hertelendyalváról].

< rom. *tidvă* (tidve): der flaschenkürbis (*lagenaria vulgaris*), *tidva capului*: die hirschschele (Barcianu); *lopótök, koponya*, rom. *tidvă* < szerb *tikva* (Șăineanu).

Tinike: félliteres pléhedény (Brassó m. Nagyfalu). MTsz.

< rom. *tinichea* (tinikea): das weissblech, verzinnnte blech (Barcianu); *pléh, bádóg, érclemez* (Gheție); < török *teneke*.

Toáros: általában társ [Nyr. XXX. 171. Adalékok a moldvai csángók nyelvjáráshoz; V. Szókincs. Rubinyi Mózes].

< rom. *tovarăș* (tovareș): der kamerad, gefährte, gesellschafter; *camarad de drum*: der reisegefährte (Barcianu); < szláv *tovariši* (Șăineanu).

Tolhár: tolvaj. Ne legyen neki, biró uram, mert ő nagy tolhár! (Bihar m.) M. Tsz.

< rom. *tălhar* (telhar): der räuber, strassenräuber (Barcianu); magyar eredetű szó »tolvaj«-ból (Șăineanu). »Egész életében tolhár volt« [Alsóf. várm. monogr. I. k. 2. 806.]

Topor: kis kézi balta, faragófejsze, rövidnyelű bognárfejsze v. ácsszekerce (Zala m., Szeben m.) MTsz.

Az erdélyi »topor« bizonyos nem más, mint a rom. *topor*: die axt, das beil, cu chica *topor*: ungeschlacht, grob, *toporaș*: das beilchen, die kleinaxt (Barcianu); *balta, bárd, szekerce* (Gheție); rom. *topor* < szláv *toporŭ* (Șă.).

Trába: dolog. »Most is csinát egy nagy trábát: kirántotta a góc lábát.« (Udv. m., Vadr. 82.) MTsz.

< rom. *treabă* (tręabe): das geschäft, die verrichtung, arbeit, sache, angelegenheit, *asta e treaba mea*: das ist meine sache, *asta e altă treabă*: das ist was anderes stb. (Barcianu); < szláv »triaba«: ügy (Șăineanu).

Trifojka: lóhere [Nyr. XXVIII. 523. Csángó tájszók Hertelendyfalváról, Lenhardt F.].

< rom. *trifoi* (trifoj): der klee, das dreiblatt (Barcianu); lóhere (*trifolium arvense*).

Truda: »Erigy a trudába«: eredj a manóba, a fenébe, a pokolba (Szatm. m., Nagybánya) MTsz.

< rom. *trudă* (trude): die mühe, plage, qual (Barcianu); fáradtság, vesződség, baj, nehézség, kín, gyötrelem, gyötrődés (Gheție); szláv *trudŭ* > rom. *trudă* (Șă.)

Tukmál: (dukálni, Pápa vid.; tokmálni, rátokmálni, Zilah vid.; Székelyföld, Háromszék m.) »Mire tokmálád az az embert? valami rosszra ügyé.« 2. szerezh, alkuszik, szegődik (Háromszék m.) MTsz.

< rom. *a tocmi* (tokmi): dingen, bedingen, accordiren, handeln, ebnen, gleich machen, ordnen, gehörig einteilen, ausbessern, a se tocmi: übereinkommen, verabreden (Barcianu); a tukmál lehet, hogy egyenesen a szlávól jött át a magyar nyelvbe, de a tokmál a fennemlített jelentéseivel biztosan a román *tocmi*-ből származik.

Tuzslány: kukoricaszár (Szolnok-Doboka m. Nagyfalú; tulhány Kolozs m., Felek) M. Tsz.

< rom. *tujlean* (tužlean, tuž'ean); tulean, tuleu, tuleiu: der stengel, kolben (Barcianu); inda, szár, tőkocsány, fűszár, eső, fej, torzsa; tulee: tarló, tok, hely (Gheție); *tujlean* ~ *tulean* ~ *tuleiu* ~ *tuleu* < lengyel *tuleia* (Șăineanu).

Ungyica: Cérnaszál, melynek egyik végét a guzsaly vagy egy pálca végére kötik, másik végére pedig gombostűhorgot kötnek. [A szakadáti nyelvjárás-sziget.]

< rom. *undîta*, *unghîta* (ungica, undica, und'ica): die angel, die angelhacken (Barcianu); horog, szigony (Gheție); rom. *undîta* < szláv *ōdica* (Șăineanu); hameçon, ligne à pêcher (Cihac).

Urszuk: szőrszoknya, amelyet a köznép egészen maga készít (Háromszék m.). MTsz.

< rom. *ursuc* (ursuk): gyapjú, vizes gyapjú?

Varizsál: hárogat, hadargat, kotorgat (pl. parazsat) Zilah vid., Marosszék, Háromszék m. MTsz.

< rom. *a vrăji* (vrěži): zaubern, zauberei treiben (Barcianu); kuruzsol, varázsol, ígéz, megigéz, megbűvöl, megbabonáz, a vrăji cu mâna: kezével hadonáz (Gheție); a vrăji < vraja

< szl. *vraža* (Șăineanu); előfordul ilyen értelemben is pl. a *vrăji în foc*: tüzet piszkálni, parazsat kotorni.

Varkulács: kereszteletlen gyermek [Alsóf. várm. monogr. I. k. 2. 586. l. Lázár J.]

< rom. *vîrcolac, vîrcolaci* (virkolak, virkolači): eine art ungetüm, au *mîncat vîrcolacii luna*: (volkstümlich), die mond-finsternis (Barcianu); kísértet, rém, gonosz szellem, lidérc, au *mîncat vîrcolacii luna*: holdfogyatkozás (Gheție); 1. farkas-emberek, akik a nép hite szerint élnyelik a napot és a holdat fogyatkozáskor: „*Vîrcolacii serei, ce chiar din lună pișcă* (Bolin-tineanu): Az est „varkulácsai“, akik még a holdból is harapnak. 2. keresztség nélkül meghalt gyermekekből váló rossz szellemek; a holdfogyatkozást a nép a varkulácsok, vagyis állati alakban rejtőző emberi szörnyek munkájának tartja (Șăineanu). (Vö. Nyr. 19: 108, 179.)

Vátra: tűzhely (Zemplén m. Szürnyeg, Derengő), MTsz.

< rom. *vatră* (vatre): der herd, feuerherd, haus und herd, die heimat; *vatra casei*: der grund, das fundament des Hauses, (Barcianu); tűzhely, tüzelőgóc, háztűzhely (Gheție); albán *vatra*-ból (Șăineanu).

Veverice: mókus (Brassó m. Hétfalú) MTsz. < rom. *veveriță* (veverice): das eichhörnchen (*sciurus vulgaris*) (Barcianu); mókus, evet, evetke, cibabó (Gheție); szláv *věverica*-ból (Ș.)

Vinyitura: jövevény [Alsóf. várm. mon.] < rom. *venitură, vinitură* (viniture) főnév a *veni* igéből: kommen, ankommen, anlangen, herkommen (Barcianu); < lat. *venire*.

Vlegyika: püspök (Mold. Cs.) MTsz. < rom. *vlădică* (vlēdike): *episcop*: der bischof (Barcianu); rom. *vlădică* < orosz *vладыка*: úr (Șăin.)

Vopozál: fest (húsvéti piros tojást) (Brassó m. Hosszúfalú) MTsz.

< rom. *văpsi* (vepsi) és ritkábban *vopsi*: färben, anstreichen (Barcianu); fest, színez, színesít, meszel, se *văpsește*: színt kap, megfestődik, kendőzi magát (Gheție); *vopsi, văpsi* < bizánciumi görög *évapsa*, »*vapto*«-nak az aorisztos-alakja (Șăineanu)

Zárza: kisszemű sárga szilva (MTsz.) < rom. *zarzăr* (zarzer): der aprikosenbaum, die aprikose (*prunus americana*), die mirabelle, aprikose (Barcianu); sárga barackfa, *zarză*: tengeri barack, kajszinbarack (Gheție); rom. *zarză* < újgörög *zerzalion* < török *zerdalu*: sárga szilva (Șăineanu).

Zavara: (avara Udvarhely m.; zahara Csik-Rákos, Székelyföld: zavara; Csik m. závora); 1. zavara, závora: kerítésnek való hosszú fahasáb (Udv. m.), 2. zahara, zavara: hosszú fahasábokból összetákolt kerítés (Székelyföld); 3. avara, zavar, zavara: kerítésnek bejáróul szolgáló szakasza, amely úgy van készítve, hogy a deszkát v. fahasábokat könnyű leszedni v. félretolni s azután ismét fölrakni v. visszatolni. MTsz.

< rom. *zăvor* (zevor): das sperrholz, der riegel (Barcianu); retesz, závár, tolózár, güreb (Gheție). A nép nyelvében inkább a többese fordul elő ennek a zăvor-nak: így zăvoară: zevqare a fentemlített jelentésekkel, s ebből lett a szék. zavara, závora.

Zbingéjil: vessző végére szúrt agyaggömböcskét elröpít (Szolnok-Doboka m.) MTsz. < rom. *zbîngăi* (zbîngei) hangutánzó szó: süvít, süvölt.

Zseréb: (Székelyföld, Udv. m.; zsöréb): fonal-köteg v. fonal-tincs, pászma, matring, zserébel: kötegekre, tincsekre, pászmákra szed (Háromszék m.) MTsz.

Zsiribica: zsiribice: fonal-köteg v. tincs, pászma, matring (Brassó m. Hétfalú) MTsz.

< rom. *jirebie* (žirebie), jirebiță (žirebice): pászma, matring.

Zsitár: csósz (Székelyföld; Udvarhely m. Keresztúr vid.; Háromszék m.; Hunyad m.; Moldva: Klézse). Jó lesz nem cablatni (tilosban járni) jönnek a zsitárok (Háromszék m.) MTsz

< rom. *jitar* (žitar): der feldhüter, waldhüter, heger (Barcianu); mezőcsósz, csósz, mezei őr, kerülő (Gheție); rom. jitar < orosz žitarī (Šăineanu). Zsitár: csósz, határpásztör [NyK. XXXI. 419. A halmági nyelvjárás-sziget.]

Zsukáta: oláh tánc (Székelyföld. Arany-Gyulai NGy. III. 279). Azért szép zsukátát édes furulásunk (Csik m.).

Annat hozunk oláh fátát,

Ki kijárja a zsukátát (Csik-Szentkirály).

< rom. *juca* (žuka): mit jemand tanzen, tanzen, spielen (Barcianu); táncol, táncot jár (Gheție); rom. a juca < lat. iocari (Șă).

A román jövevény-szavak fogalomkörök szerint a következőképpen csoportosíthatók:

1. Pásztorkodás körébe tartozó szavak: *armurár, bács, balán, berbécs, bringa, cáp, csata, csobán, esztena, esztrenga, gulásztra, guzsba, hergely, kacsulia, komárnyék, kaptyil, kaskavál, kecel, kilinta, kirlán, kócsin, mióra, mokány, monyator, murga, nótin, orda, pakulár, pornyál, suta, szécs, turma, urszuk, zára, zavara, zéhána.*

2. Növényvilág: *áfonya, alakor, árdéj, armurár, barbanok, baránzsik, bindruska, bisziók, brusztuj-lapj, csápa, csetenye, deblák, faszolya, fiszka, gyócsé, harbuc, hiriba, kocsány, kapsin, kopács, kukuta, kurety, kutya-fa, ludáj, makris, maláj, micigó musty, nyirivára, otáva, panusa, pipirig, plop, podbál, trifojka.*

3. Vallás és néphit: *áfuriszál, beszerika, boszkonyál, botye-zál, dászkál, dëskëntál, drák, Sz. Ilie, kolindál, matánya, pomána, pópa, preutyásza, prikulics, szépasszony, szépasszony-szele, tisztátalan, tóka, varkulács, vikár, vlegyika, csinálmány.*

4. Testi sajátságok és lelki állapotok: *amarit, akációs, buják, csuda, dzsingás, izgána, kutréjos lákon, lingár, lunátyik, miknyi, mósuj, mutuj, nërávás, parapács, poznás, prunkuj, rigojás, sod, szeméc, szilimán, vityáz.*

5. Testi és lelki fogyatkozásokat kifejező szavak: *babatyí, bibán, buzáta, csemáj, csontorog, fataró, fuzsitos, gángá, gugó, lunguj, matahala, motóhárica, nërod, nëtëntók, neteró, pimpiri, prosztuj, rongyila, tolhár.*

6. Ruha- és szövet-félék: *árnics, bulándra, cól, csápsza, cserge, guluga, gyéte, kalcun, katrinca, kozsok, kurti, matász, mentáva, merindár, merindárica, munyekár, papucs, száríka, szkurtéka, szumán, zabun, zseréb.*

7. Mezőgazdaságra vonatkozó szavak: *bordély, cárina, kacor, kapica, liváda, lok, mósia, nyiristyé, ográda, otáva, pogonics, poján, posztáta, resor, szemunca, topor, zsitár.*

8. Rokonságot vagy barátságot jelentő szavak: *cimbora, fortát, komatria, kuszhora, nanás, nepotya, nunta, nyám, nyirely, nyírdásza, szuráta, toáros, véré.*

9. Ételek: *bálmós, bors, bukáté, bulz, buzsernyica, kovrics, mamaliga, meringya, palacsinta, tokány.*

10. Edények és mértékek: *baderka, berbence, burdó, bota, butój, donyica, ficsór, gélyáta, kofa, oka, sustár.*

11. Katona-életre vonatkozó szavak: *ármás, buzdugány, kurtány, szpatár, szulica, verekedés.*

12. Hangszerek: *csimpolya, kobza, furulya, tilinkó.*

Ha figyelmesen olvassuk a fogalomkörök szerint csoportosított szavakat, azonnal szembeötlik, hogy a románba átment magyar szavak közül a legszámosabbak azok, melyek a közigazgatásra, katonai életre és különféle mesterségekre vonatkoznak; a magyar nyelvbe átjutott román szavak között ellenben legnagyobb számmal a pásztorélet, vallás és néphit, s növényvilág körébe vágók fordulnak elő.

Mindezen jelenségek magyarázata nem nehéz. A már állami életet élő magyarságtól a viszonyok kényszerítő nyomása alatt az erdélyi románok természetesen elfogadták az e körbe tartozó szavakat, akik révén azután egynéhány a romániai köznyelvbe is átjutott. Így áll a dolog a katonai élet szavaival is. A mesterségekre vonatkozó kölcsönszók nagy számát úgy magyarázhatjuk, hogy az inkább csak pásztorkodó román nép a mesterségekkel és szerszámokkal együtt azok neveit is átvette a magyaroktól.

A magyar nyelv román kölcsönszavai között azok jelentkeznek a legnagyobb számban, melyek a pásztorkodásra, vallás és néphitre vonatkoznak, s amelyek a románság életmódjára, vallásos és babonás hajlamaira vallanak. A növénynevek sokasága úgy érthető, hogy az eredetileg sík-lakó magyarság nem ismervén a hegyi növényzet neveit, átvette a románoktól.

A magyar nyelv román jövevényszavai elterjedésük szerint három csoportba oszthatók: 1. olyan szavak, melyek csak bizonyos területekre, sőt talán csak egy falú határai közé szorítkoznak; 2. olyanok, melyek nagyobb területeken, egész Erdélyben járatosak és 3. melyek a köznyelvben polgárjogot nyertek. Ezek körülbelül a következők:

áfonya, alakor, bács (bacsó), banya, batul (alma), bojár, cimborá, cserge, csimpolya, dászkál, eszkába, eszténa, esztrenga, fáta, fattyú, ficsúr, furulya, góbé, hódály, huruba, kacor, kaláka, katrinca, kese (kesely, vakisa), kocsány, kópé, kurtány, mangalica, mézga, mokány, pakulár, palacsinta, paj (+ tás), pereszlen, pojnik (alma), pópa, poronty, rüh, suta, sercsika (alma), tilinkó, tokány.

A legrégebbi a „*kesej*“ (1211), azután az „*alakor*“ (1440) és a „*sod*“, mely az *Érsekújvári kódexben* fordul elő először.*

Vannak ezeken fölül tekintélyes számban oly szók is, melyek mind alakjukban, mind jelentésükben megegyeznek a két nyelvben s ezzel sokszor félrevezették a kutatókat. Pedig ezen szóknak csupán egy érintkezési pontjuk van, hogy t. i. egy harmadik nyelvből, mint közös forrásból kerültek a magyar és román nyelvbe egymástól teljesen függetlenül, különböző időkben. Közös forrásul szolgáltak a leggyakoribb esetben a szláv nyelvek, pl.:

magy. *barázda*, rom. *brazdă* (< szl. *brazda*),

magy. *gerenda*, rom. *grindă* (< szl. *grěda*),

magy. *mostoha*, rom. *maștîhă* (< szl. *mašteha*),

magy. *nyavalya*, rom. *nevoie* (< szl. *nevolĭa*),

magy. *szolga*, rom. *sluga* (< szl. *sluga*),

magy. *vajda*, rom. *vodă* [< szl. *voda* < *voditi* (vezetni)] stb.

Ritkábban szolgált közös forrásul a török nyelv is, pl.:

magy. *aba*, rom. *aba* (< tör. *aba*),

magy. *dárda*, rom. *dardă* (< tör. *darda*),

magy. *szerdár*, rom. *serdar* (< tör. *serdar*) stb.

Azután a latin meg az olasz. Ugyanide tartoznak továbbá az általános jellegű, nemzetközi műkifejezések, valamint a hangutánzás útján keletkezett szók is.

* A különféle csoportosításokban a tölem gyűjtött adatokon kívül, helyet foglalnak természetesen azok a kölcsönzések is, melyeket: Edelspacher, Szinnyei, Moldován G., Alexics és mások állapítottak meg különböző helyeken.

Hangtan.

A román »a« hang általában bármilyen helyzetben, a szó elején, közepén vagy végén a magyarban is rendszeren »a (á)« marad; *rom. a* ~ *magy. a (á)*: *afină* ~ *áfonya*, *afurisi* ~ *áfuriszál*, *baciu* ~ *bács*, *fată* ~ *fáta*, *tocană* ~ *tokány*.

Néha azonban van rá eset, hogy magyar á-vá változik, pl. *alacul* ~ *alakor*, *cașcaval* ~ *kaskavál*.

rom. e ~ *magy. e (é)*: *beserică* ~ *beszerika*, *boteza* ~ *botyezál*, *prescure* ~ *pereszskura*, *semeț* ~ *szeméc*, *hergelie* ~ *hergely*. Egy esetben azonban *magy. é-vé* változik *berbece* ~ *berbécs*.

Legtöbb esetben *rom. i* ~ *magy. i*: *biban* ~ *bibán*, *afurisi* ~ *áfuriszál*, *pimpiri* ~ *pimpiri*, *pipirig* ~ *pipirig*, *simbră* ~ *cimbora*, *busioc* ~ *bisziók*.

Néha pedig *rom. i* ~ *magy. j*: *ce mai* ~ *csemáj*, *mălai* ~ *maláj*, *buiac* ~ *buják*.

rom. o ~ *magy. o*: *mocan* ~ *mokány*, *cioban* ~ *csobán*, *boteza* ~ *botyezál*, *porni* ~ *pornyál*; néha így is *rom. o* ~ *magy. ó*: *busioc* ~ *bisziók*, *diocel* ~ *gyócsé*, *popă* ~ *pópa*, *țol* ~ *cól*, *cojoc* ~ *kozsók*.

rom. u ~ *magy. u*: *mutul* ~ *mutuj*, *păcurar* ~ *pakulár*, *șută* ~ *suta*, *pruncul* ~ *prunkuj*, *brusture* ~ *brusztuj-lapj*.

rom. u magy o: *urdă* ~ *orda*, *ciumă* ~ *csoma*, *cumpănă* ~ *kompona*.

rom. ă (e) ~ *magy. a (á)*: *afină* ~ *áfonya*, *cătrintă* ~ *katrinca*, *păcurar* ~ *pakulár*, *stîină* ~ *esztena*, *șută* ~ *suta*.

rom. ă (e) ~ *magy. e*: *cergă* ~ *cserge*, *cetină* ~ *csetenye*, *vlădică* ~ *vlegyika*.

rom. î (i) ~ *magy. i*: *brîu* ~ *briu*, *sîrbă* ~ *szirba*, *gîr-găriță* ~ *girgerica*, *brîncă* ~ *bringa*, *sîmbră* ~ *cimbora*, *gîlcaevă* ~ *gircsáva*, *cîrlan* ~ *kirlán*.

rom. *i* (*i*) ~ magy. *e* (*e*): stîna ~ esztena, jîrebie ~ zseréb, prîsnel ~ pereszlen.

rom. *oa* (*oa*) ~ magy. *ó*: coadă ~ kóda, mioară ~ mióra, noatin ~ nótin, toacă ~ tóka.

rom. *ău* (*eu*) ~ magy. *ó*: nătărău: neteró, fătărău: fataró.

Az elsorolt és különösen az *e* és *i* magánhangzók változása nem történik mindig általános érvényű törvény szerint, hanem legtöbbször a környező hangok színezetéhez simul, a magánhangzó-illeszkedés törvényének alávetve magát.

rom. *c* (*k*) ~ magy. *k*: cîrlan ~ kirlán, mocan ~ mokány, păcurar ~ pakulár; ritkábban pedig rom. *k* ~ magy. *g*: brîncă: bringa, copil ~ kópe ~ góbé;

A névelői szóvégű rom. *l* ~ magy. *j*: pruncul ~ prunkuj, moşul ~ mósuj, prostul ~ prosztuj, lungul ~ lunguj;*

A román kettős mássalhangzók közé a magyarban mindig beékelődik egy magánhangzó:

rom. *cl* (*kl*) ~: pl. clacă ~ kaláka;

rom. *cr* (*kr*) ~: pl. crintă ~ kilinta, crosnă ~ koroszna, cuscră ~ kuszcura;

rom. *pl* ~: pl. plăcintă ~ palacsinta, plăieş v. plăiaş ~ palajás;

rom. *pr* ~: pl. prăpaciū ~ parapács, prîsnel ~ peresznel ~ perészlen, prunc ~ poronty.

Az *sc* (*sk*), *st* (*st*) szókezdő hangcsoportok magyarba egy megelőző prothetikus *e*-vel kerültek át: p. o. scoabă ~ eszkába, stîna ~ esztena, strungă ~ esztrenga.

* Evvel szemben csak az *alakor* szó tesz kivételt, mely a rom. *alac* + *ul* (névelő) szóból keletkezett: *alacul* > *alakor*.

Jelentéstan és mondattan.

Jelentés-módosulások román hatás alatt.

Néhány esetben a román kifejezések szó szerinti fordításával találkozunk:

Csinálmány: Kuruzslat, megbabonázás, megrontó vmi, amit a nép babonás hite szerint vmely boszorkánysághoz értő asszony készít és rejt el azon a telken, amelynek lakóit meg akarja rontani. Azért mondják, mikor vmely ház népét sok baj éri: »Csinálmány van az élettükön (telkükön) (Háromszék). »Nem tudok alunni, mintha csinálmány volna« (Kapnik vidéke), M. Tsz.

Mikő meglátta a szomszéd, hogy mijjen az a tej, asz' monta: e' tiszta-csupa csinálmány, ennek a tehennek a tejit elvették [Ethnographia VII. k. 84 l].

Ez a szó úgy jelentésére, mint külső alakja szerkesztésére nézve nem más, mint a rom. *făcătură* szó.

»... a székely csinálmány... bizonyosan nem egyéb, mint az oláh făcătură édes magzatja, amely a face »csinál« igével függ össze és csinálást, munkát, foglalkozást, de különösen boszorkányságot, bűvölést, igézést jelent« [Nyr. XXIX. 6. l. Ásbóth Oszkár.]

< A rom. *făcătură* (fəķeturə): die arbeit, die behexung (Barcianu); rontás, megigézés, varázslat, babonáság (Gheție); făcătură < a face ige < lat. facere (Săineanu).

Kutya-fa: boroszlán [M. Ny. VI. 380. l. A szakadāti nyelvjárás-sziget: Horger Antal].

< rom. *lemn-cînesc* (lemn-kînesc): der pfefferbaum, kellerhals (daphe mezereum) (Barcianu) lemn < lat. lignum, cînesc < * lat. canescus < canis (Săineanu).

Szép-asszony: 1. vmi menyét-féle (Csik m.); 2. tündér; (a szép-asszonyok, nép hite szerint, a Torda-hasadéokban laknak);

3. lidérc, boszorkány, gonosz szellem, mely a nép hite szerint éjjelente megizzasztja a lovakat és befonja a sörényüket (Háromszék m.) MTsz.

Szép-asszony szele: forgószél, amely a nép hite szerint elkapja a leányokat, ha közepébe kerülnek. »Elkapták a szép-asszonyok.« MTsz.

Ez a szép-asszony nem egyéb, mint a román »*Frumoasele*« [*frumos* (< lat. *formosus*) melléknévnek névelővel ellátott nőnemű többese]. »*Frumoasele*« eufemisztikus (enyhítő, szépítő, hízeltető) neve a tündéréknek, ép úgy, mint az »*Ők*«.

»*Aci s'adun Frumoasele, când nu mai sunt dorite*« (Bolin-tineanu): (Ide gyülekeznek a »szépek«, mikor pedig nem igen óhajtják őket).

Az »*Ők*« (Jelele: névelővel ellátott nőnemű többes alak) gonosz tündérek, hárman, akik a szélütést okozzák az emberek-nél, a szelek urai és éjjelente légörvényben táncolnak, ahová fölragadják a halandókat; »*Atunci trecură Jelele de mâni în horă prinse*« (Polintineanu): (Akkor elsuhanak az Ők körtáncban, kézen fogva egymást); »*Jelele i-au luat gura și picioarele*« (Creangă): (Megfosztották az »*Ők*« beszélő és járó képességétől).

Ez eufemisztikus elnevezés. »*Ők*«, »Maguk«, »Szépek«, azon vészhozó következmények elkerülése végett, amiket az igazi nevük kiejtése előidézne. Más elővigyázatból eredő jelzőik: »*Șoimanele*« (sasszerűek, sasformák, sasfélék); »*Vântoasele*« (szelek urai, szelek irányítói).

Tisztátalan: ördög. »Ecczê csak vendégségbe menyen a feleségivel, hát adagyütt el legin, a ki még szásszarta ügyesebb vót s jobban is tudta a tánczat. De az az ember mingyár fel-esmerte, hogy tisztátalan, mer hátul kilógutt a farka a bacska-rábó.« [Alsóf. várm. monogr. I. k. 2. 618.]

< rom. *necuratul* (nekuratul): unrein, unsauber, der teu-fel, gottseibeius (Barc.), tisztátalan, szennyes, mocskos, fajtalan, selejtes, aljas, ördög, gonosz szellem, sátán (Gheție); a rom. »*necuratul*« eufemisztikus név, amit az ördögnek adnak, a szláv »*nečistii*« (szellem) szónak a fordítása (Șăineanu).

Verekedés: háború, harc. »Az asszony megterhesedett, s a királynak eljött az a rendelete, hogy menjen a verekezésbe.« [Hétfalusi csángó népmesék, 112. l.]

< rom. *bătăie* (bétaje): die schläge, schlegerie, rauferei, die schlacht; der stich (im kartenspiel), der takt (in der musik),

das treiben (bei der jagd), bătaie de cap: das kopfbrechen, bătaia clopotului: glockengeläute, bătaie de joc: die verspottung, der hohn, bătaie navală: seeschlacht, bătaia puștei: die schussweite, bătaia inimii: das herzklopfen (Barcianu); verekedés, verés, ütés, csapás, civakodás, csata, ütközet, (ordine de bătaie), háború, bătaie navală: tengeri ütközet, ordine de bătaie: csatamező v. (rend) tér; a mânca bătaie: verést kap, bătaie de pușcă: egy lövésnyire stb. (Gheție); rom. bătaie < vulg. lat. battalia < lat. clas. battalia (Săineanu).

Azután sok más szónak a jelentése is román hatásra mutat:

Ad: jónapot ad: jónapot kíván. Attam neki jónapot, s elfordult (< rom. *a da bună ziua*: köszönni).

Hall: hallgat; hallj ide! (< rom. *auzi!* ide hallgass).

Jár: pl. jár valamivel: bánik vmivel, használja, babrálni vmivel. Én nem jártam vele. (< rom. *a umbla cu ceva*). Ez a kifejezés egész Erdélyben járatos.

Lát: tür, szenved. Nem láthatja a leányát (nem türheti, ki nem állhatja, nem nézhet rá) (< rom. *a nu putea vedea pre cineva în ochi*). [M. Ny. VI. 382].

Tész: tegyen jól, zárja be az ajtót a. m. legyen szíves tegye be az ajtót (< rom. *fă bine*).

Üt: megüti az álom. Amint mennek mendegélnek elfáradott a királyleány. Leültek, az álom megütötte s elaludt (Hétfalusi cs. népm. 164). Az álom megüt vkit: elálmosodik, meglesi az álom < rom. *me lovește somnul*. *Lovesc*: ütök, verek, megütök.

Üzeti magát a tehén: üzekedhetnék, párosodhatnék. A tehény ma üzesse meg magát, bornyuzzék is meg, annak bornyunak a húsából, hogy ögyék ebédet az Isten ő fő'sége (Kriza: Vadrózsák 471). M. Tsz.

Üzeti magát < rom. *se gonește*.

Ver: pl. ver a szél: fúj a szél. A szél északról ver (Nyr XXV. 427).

< rom *a bate*: schlagen, hauen, prügeln, *bate vîntul*: es weht der wind (Barcianu), üt, ver, megver, csap, *bate vîntul*: fúj a szél (Gheție). V. ö. az eső keletnek ver.

Visz: télben jobban visszük: jobb dolgunk van, könnyebben élünk (< rom. *a duce bine*).

Visszafordít: visszafizet, megtérít < rom *a întoarce*. For-

ditott az apósának 400 forintot vissza. (J'a întors la socru-seu 400 de fl. înapoi). [M. Ny. VI. 382.].

Csinálni. »Tüzet rakni« helyett a csángók, székelyek s általában Erdélyben több helyen ezt a kifejezést használják, hogy »tüzet csinálni« (< rom. »a face foc« (focum facere, faire du feu). — Mennek mendegélnek ketten, az erdőben egy nagy tisztást találtak s egy friss forrást. Tüzet csináltak s ettek ott. [Hétfalusi cs. népm. 147 l.] (< rom. *au făcut foc*). — S leszáloltak, tüzet csináltak s lefeküdtek (uo. 408 l.).

Kiüzi János első nap a juhokat. Nézi a tarisnyában, hát nincs semmi étel. Ő és bizén nekiállott, megfogott két juhot, a legszembeket, megnyúzta és megette. Tüzet csált, megsütötte s megette. [uo. 36 l.].

A tüzet csinálni kifejezés mellett ritkábban a »tüzet tenni« szólásmód is hallható. »Visszatértek, tüzet tettek, a lovakat megkötötték és ennik adtak.« [Hétfalusi cs. népm. 408 l.].

Gyakran használják ezt a kifejezést: »csinálja magát« (< rom. *se face*: sich stellen, sich verstellen (Barcianu) sich krank stellen; teteti magát, teszi magát se face bolnav: betegnek teteti magát (Gheție).

»A ján pedig felőtezett a gunyájjában s lefeküdt az aszan ágyába s beteggé csálta magát« (< rom. *s'a făcut bolnav*) [Alsóf. várm. monogr. 617 l.].

»Ne búsulj azon egyet se, hanem menj el erre, s erre az utcaszegletre s ott várd meg őket, mert ők oda fordulnak. De nem abban a szórben vannak, hanem el vannak változva. S akkor csapd bé a kantárt a fejükbe s mond: *Fë kum māj foszt* (< rom. *fă-te cum ai fost*: szórúl-szóra: csináld magad, amint voltál: légy ahogy voltál) s olyanok lesznek mint voltak. [Hátfalusi csángó népmesék 284—285 l.].

Ülni. Az »ülni« ige a magyarságnál általános használattól eltérőleg a székelyeknél különösen és az erdélyi magyaroknál általában »maradni«, »távollenni« és »lakni« értelemben fordul elő pl. »jaj de soká marad oda« helyett azt mondják: »jaj de soká ül oda«, »két évig ültem Kolozsvárott« helyett: két évig voltam v. laktam Kolozvárt [Nyr. XVIII. 11].

< rom. *a şedea* (şedea): sitzen, sich setzen, sich nieder setzen, platz nehmen, sich aufhalten, wohnlich niederlassen, wohnen, sitzenbleiben, a şedea de vorbă: plaudern, a şedea la părinţi: bei den eltern wohnen, a şedea mult: sich aufhalten, verweilen

(Bar.); ül, leül, helyet foglal, illik, áll, talál (ruha), se şede bine: jól áll, se şede rău: rosszul áll, lakik (Gheţie); rom. şed < lat. sedere (Şăineanu).

»Jaj de soká marad oda« (< rom. *vai mult mai şede acolo*)
 »két évig ültem Kolozsvárott« (< rom. *doi ani am şezut în Cluj*).

Ne mennyen el kjed még! Igen, de otthon *megszidnak*, azt monták kicsi ideig üjkek. [Kriza: Vadrózsák 355 l.].

Met anyám! én bizon megházasodom, azt mongya nagy-nyessön a legén, immán ideje neköm is, hogy ne ü'jek így (< rom. *să nu şed așa*) [Kriza: Vadr. 483 l.].

Hát a király hosszú időre ült ott a háborúban nem jött vissza. (rom. a şezut vreme lungă acolo'n bătaie) [Hétfal. cs. népm. 21 l.].

Erössen. Az »erössen« szót a »nagyon, igen« értelemben használják, pl. a székely ember azt mondja: »erössen hideg van«, »erössen jó« (Nyr. XVIII. 12).

< rom. *tare*: adj. stark, mächtig, hart, fest, kräftig, heftig; adv. sehr, stark (Barcianu); erős, izmos, erőteljes, nagy, hatalmas; igehat. erősen, nagyon, keményen, tare bun: nagyon jó, igen jó (Gheţie); rom. tare < lat. talem (Şăineanu).

»Erössen hideg van« (< rom. *e tare frig*); »erössen jó« (< rom. *tare bun*; erössen meg van fagyva (< rom. *e tare îngheţat*).

Mihent a piacra eékösztem, minnyát egy erősen szép és fájin tehenbe akadt mög a szömöm; fájit vóna a szüvem, ha vásárt nem tuttam vóna csinyáni [Ethnographia VII. 84 l.]

A mű emberünk elér egy városba, ahol a kiráj leánya erőss beteg vót [Kriza: Vadr. 426].

Mikor. »Mikor és mikor béményünk Szébénbe is« (néha-néha bemegyünk Sz-be is). [M. Ny. VI. 380]; mikor és mikor < rom. *cînd si cînd*. (kjnd ši kjnd): bisweilen, zuweilen, dann und wann (Barcianu); egyszer-másszor, némelykor, néha-néha (Gheţie); rom *cînd* < lat. quando (Şăineanu).

Helyből. Ez a székelyeknél azt teszi: azonnal, auf der stelle, sur le champ. A hű mása megvan a románban, ahol »de loc« szó szerint is annyit jelent, mint helyből; pl. El vine de loc: szék. jó helyből = azonnal v. rögtön jön (Nyr. XX. 331).

< rom. *de loc*: gleich, alsogleich, bald, alsobald, auf der stelle, durchaus (Barcianu); azonnal, tüstént, rögtön, ahogy (Gheţie).

Ugyeletet kell rá tenni (ügyelni, vigyázni kell rá) [Nyr. X. 20] (< rom. *a pune grijă pe ceva*).

Attól: a székeltségben s az erdélyi magyarság nyelvében az ellentétes mondatokat kapcsoló »azért« helyett áll; pl. »Én az igaz, hogy nagy ember vagyok, de attól apád helyett apád leszek.« »Legkisebb köztök, attól mégis legelső. Attól < rom. *de aceea, pentru aceea* (Nyr. XX. 330): deswegen, deshalb, darum (Barcianu); azért, azon okból. »Attól ő nem haragszik«: azért ő nem haragszik (< rom. *de aceea nu se mânie el*).

Újból. »Tudvalevő dolog, hogy az erdélyi magyarság nyelvén széltére használatos ez az alak; tudvalevő az is, hogy a magyarság többi részében helyette az »újra« alak járja. Simonyi az újból határozó szót a szláv *iz nova* másának tartja, én azonban hajlandóbb vagyok az oláh *din nou*: de nouveau másának tartani, még pedig azért, mert most már több mint valószínű, hogy az oláhság hatással volt az erdélyi magyarság beszédére« [Nyr. XX. 330 Steuer János].

< rom. *din nou* és *de nou*: neuerdings, abermals, aufs neue (Barcianu): újra, újonnan, újból (Gheție).

Nyom. Az időhatározók között érdekes a »nyom« főnévnek alkalmazása a mikor? kérdésre pl. »Majd e nyomon megcsináljuk« (majd ezt később megcsináljuk) »legelőbb mennék ki, s e nyomra jönnek mégis« (először kimennek s később visszajönnek megint). Ez a »nyomon« időhatározó a román »pe urmă« kifejezés szószerinti fordítása.

< rom. *urmă* (urme): die spur, fussspur, fustapfe, der fusstritt, das letzte, das ende, *urma alege*:¹ende gut, alles gut; wer zuletzt lacht, lacht am besten, *pe urmă*: zuletzt, am ende, nachher, endlich (Barcianu); nyom, nyomdok, láb (mérték), utolja, vége vminek, *cel din urmă*: az utolsó, *pe urmă*: utoljára, utolszor, végül, végtére (Gheție); urma < lat. vulg. orma (vestigium). »Majd e nyomon mökcsináljuk« (< rom. *asta vom face-o pe urmă*).

A székely nők férjeiket így nevezik: Az enyim. Ez az enyim. Ennek inget csinállok. [Kriza: Vadrózsák]. (< rom. *aesta, aesta al meu* stb.).

* [M. Ny. VI. 313.].

Határozókon észlelhető hatás.

Pénzzel venni. Ez az erdélyi szólásmód is határozottan a a románból került-át a magyarba pl. »pénzzel vettem, két forinttal vettem« (< rom. *l'am luat cu bani, cu doi floreni l'am luat*). Egyebütt »pénzért v. pénzen vettem, két forintért v. két forinton vettem. »Vettem egy tehenet harminc forinttal« : harminc forintért vettem egy tehenet (< rom. *am cumpărat o vacă cu treizeci de floreni*).

Után. A »hez« ragos határozó helyett »után« névutós szerkezetet találunk pl. (férjhez) »menni valakihez« helyett »valaki után« menni.

< rom. *după* (< lat. *de post*) a *merge după cineva*: férjhez menni valakihez.

»Az oereg kiráj férjhez akarta anni, de a ján csak ajan után akarna menni, a ki őt a kaczagásra tuggya csálni. [Alsf. várm. monogr. I. 2. 631 l.]. < rom. (*bătrînul crai a voit s'o mărîte, dară fata numai după acela ar voi să meargă, care ar putea-o face să rîdă*).

»Nekem peddig keressenek szekeret, hogy mennyek s házasaggyam meg«. »Ó fiam! mangya az anya, ki gyünne te utánad« (uo. 603 l.).

»Ne búsulj végy el ingem, mer én elmenyek utánad« (uo. 609 l.).

Ugyanezt a névutós szerkezetet találjuk »azért« ragos célhatározó helyett is. pl. »Ményünk viz után: vizért« (< rom. *mergem după apă*.) [M. Ny. VI. 315 l.].

Végre a részes határozó helyett is áll:

»Az édes apjának nem volt, hogy mit csináljon, hanem engednie kellett a fiu után«. [Hétfalusi cs. népm. 252 l.].

A hová? és hol kérdésekre felelő helyhatározók gyakori fölcserélése is román hatásnak tekinthető. Pl. Gyere nálunk. Nem jött nálunk. Eljött-é nálunk fele? [Hová megy?] Görgelynél. Ide le vagyok. Nincsen bajunk ide. Románban t. i. ugyanaz a határozó szó felel a hol? és hová? kérdésekre. Pl. nu a venit la noi: nem jött hozzám; és: nu e la noi: nincsen nálunk: sînt aici jos: itt vagyok lenn; am venit aici jos: ide lejöttem. [M. Ny. VI. 313].

Igemódok. Az igemódok használatában nevezetes sajátosság

az, hogy néha az óhajtó mód helyett a parancsoló módot találjuk: »Hát lögyön jó az mindennap fürödni?« (rom. *oare bine să fie să te scalzi în toată ziua*); »Hogy ne tuggyam«: hogy ne tudnám (< rom. *cum să nu știu*) [M. Ny. VI. 312]. — »Legyen vaj hat esztendeje (volna) (< rom. *să fie oare șase ani*) [Alsóf. várm. monogr. I. K. 2. 581].

Az igeidők. Az igeidők használatában érdekes jelenség, hogy az általános igealakokon kívül két szokatlant is találunk az erdélyiek nyelvében: I. pl. »várom lesz«, »ilnek lesz« várom lesz: *voiū aștepta*; élek lesz: *voiū trăi*; várod lesz: *vei aștepta*; élsz lesz: *vei trăi*; várja lesz: *va aștepta*; él lesz: *va trăi* stb.

Ez nem egyéb mint a rom. *futurum primum* szerkesztése mintájára keletkezett alak: pl. rom. *voiū scrie*: irni fogok < * lat. *volo scribere*. »Ha megírem az innepét, alig váram lesz, elmények a táncba« (< rom. *dacă voiū ajunge sârbătorile, abia voiū aștepta, să merg la joc*); »Elviszük szüleinket is, ha még ilnek lesz« (< rom. *Vom duce și pe bătrîni, de vor trăi*).

»Ír lesz« (< rom. *va scrie*); »lehet lesz« (< rom. *poate fi va fi*) [M. Ny. VI. K.].

II. Az »írt lesz«, »hoztak lesz« és »lehetett lesz« érdekes igealakok a rom. *futurum secundum* hatása alatt keletkeztek. Így: írtam lesz < rom. *voiū fi scris*; hoztam lesz; *voiū fi adus*. irtál lesz: *vei fi scris*; hoztál lesz: *vei fi adus* stb. »Koevet hoztak lesz annat« (< rom. *vor fi adus piatră de acolo*); »Akkor lehetett lesz valami ott« (< rom. *atunci va fi fost ceva acolo*) [Nyr. XXII. 353 l.]; »Télált lesz jóra is, rosszra is« (< rom. *va fi dat și de bine, și de rău*) [M. Ny. VI. 312].

-Va, -ve. A -va, -ve, határozó igenévnek gyakori használata van intransitív igéknél is. Legújabbán az ily természetű szerkezetek már az irodalmi nyelvbe is kezdenek lábra kapni, ami nyilván való német hatás. Az erdélyi köznép nyelvében sűrűn található ilyenmű fordulatok azonban csakis román hatásnak tekinthetők, mint pl.: »le van feküdve«, »el van menve« (utazva), »nem volt lefeküdve«. »El volt mënve férjétől« (< rom. *a fost dusă dela bărbat*); »Liánya van itten férjhez mënve« (< rom. *are fată măritată aici*); »Fiam elmënve, liányom elmënve, egyedül vagyok« *Feciorul dus, fata dusă, iar eu singur*); »Kinozvák vagyunk mű falusiak« (< rom. *noi cei de la sate suntem*

* (Nyr. XXII. Kolumbán S.: A loszádi nyjálás).

chinuți); »E földmivelők is vervék az Istentől« (*Și țăranii is bătuți de Dzeu*).*

»Te beménsz a királyhoz, mert a királynak nincs felesége, *meg van halva*, csak tizenkét leánya van«. (< rom. *e moartă*). [Hétfalusi cs. népm. 299].

A -va, -ve képzős igenév hol a rom. gerundiumnak, hol a participium perfectum értelmében használatos. Az utóbbi esetben jelzőként is szerepel és ilyenkor a rom. szerkezet mintájára a jelző a jelzett főnév után kerül pl. »Végyek ęty kalapot lesimitva«: lesimitott, sima (nem bolyhos szőrű) (< rom. *o pălărie netedă*). »Ez csak olyan ostor véve« [t. i. egyszerű, nem cifrázott nyelű ostor] (< rom. *un biciu cumpărat*). »Vagyon gázunk véve« (t. i. vásárolt, nem lopott petroleumunk) (< rom. *avem petrolu cumpărat*).**

A *birtokos személyragozott főnévi igenév* helyett Erdélyben mindenütt »hogy«-os, sőt majdnem kivétel nélkül »hogy« nélküli mondat szerkezetet találunk. Pl. »el kell mennem« helyett Erdélyben: el kell, hogy menjek, vagy inkább egyszerűen »el kell menjek«, »kell keféljem a ruhámat«. Ez a szerkezet, mivel a régi erdélyi íróknál nem fordul elő, kétségtelenül a románból jött át (Vö. Simonyi: Magy. Nyelv. 93 l.), ahol dívik ez a szerkezet, pl. *trebuie să tac*: kell hallgassak (*< lat. *debeo ut taceam*). »Hát meg kell keressük, itt kell legyen«. »Félt, hogy szőjjan, meg kell, hogy tegye« »Itt kell haggyam galambomat«, »Ne fekügyél le, mē bé kell fogjad az oekroeket.«

A »kell menjek«, »kell legyen« kifejezések analogiájára a célzatos mellékmondatokban is megesik a »hogy« kötőszó kihagyása pl. »Ájj meg, mutassak én neked valamit« (< rom. *stăi să-ți arăt ceva*). »Ájj meg, ájj meg kérgyelek meg« (< rom. *stăi, stăi, să te 'ntreb ceva*). »Menyek siratójába, bucsuzsam el utójjára«.**

Mert. Az erdélyiek nyelvében érdekes mondattani sajáttság az is, hogy magyarázó kötőszóul derűre-borúra használják a »mert«-et, míg másutt és az irodalmi nyelvben legtöbbször kötőszó nélkül csatlakozik a magyarázat az előtte levő főmondathoz. Pl. »Ne sírj fiam, veszek én neked is szép kalapot« helyett

* Alsóf. várm. monogr.; M. Ny. VI. 313.

** M. Ny. VI. k. 315. Horger A.: A szakadati nyelvjárás.-sziget.

*** [Alsó f. várm. monogr. I. k. 2. r.].

Erdélyben így mondják: »ne sírj fiam, mert veszek én neked is szép kalapot (M. Ny. VI. 217 l. Takáts L.: Három mondatnani sajátság a désiék nyelvéből.) vagy »Hadd el csak rám szorulsz te még« helyett az erdélyiek: »Hadd el csak, mert rám szorulsz te még.«

Ez a magyarázó »mert« nem egyéb, mint a rom. »că« kötőszó (ke): dass, denn, weil. (Barcianu); hogy, mert, mivel, minthogy (Gheție); *că* < lat. quod (Șăineanu). »Ne sírj fiam, mert veszek én neked is szép kalapot« (< rom. *nu plînge băiete, că ți-oi lua eu și ție o pălărie frumoasă*). »Hadd el, mert rám szorulsz te még« (< rom. *lasă, că vei mai avea tu trebuință de mine*).

Az okadatoló »mert« kötőszó egyszerűen kapcsoló vagy magyarázó értelemben fordul elő: »Hadd ê, mē kérek én« (< rom. *lasă, că cer eu*). »Ne busújj, végy el ingem, mer én elmegyek utánnad.« [Alsóf. várm. monogr. 1 k. 2. r. 581].

Az állítmány körében feltűnő jelenség az, hogy a -hat, -het helyett sokszor a »tud« ige fordul elő, mintegy segédige-képpen. Pl. »ördög-ê vaj mi tud ez lenni.« Ez a tud ige < rom. *poate* (putere): könnyen, mögen, vermögen, dürfen, imstande sein (Barcianu); -hat, -het, lehet, tud, bir (Gheție). »Ördög vaj mi tud ez lenni?« (< rom. *drac sau ce poate fi*). »Vajon mit tud most evêl lenni.« (< rom. *oare ce poate fi cu acesta*). »Ejen rossz szappant nem tudtam látni életömbe.« *

Az állítmányi kiegészítőre nézve megjegyzendő, hogy »ilyen«, »olyan« helyett sokszor »igy, ugy« áll. »Ha ez üdô ige is, mégis elménék.« Ez az »igy, ugy« nem egyéb, mint a rom. *așa* (așa): ugy, ilyen, olyan; so, also, ja, freilich (Barcianu).

»Ha ez idő ige is, mégis elménék« (< rom. *și dacă-i timpul așa, tot voi merge*). »Hogy lehetsz te úgy!« (< rom. *cum poți fi așa*). »Ugy a divat.« (< rom. *așa e moda*.) »Ugy a neve az ucczának.« (< rom. *așa e numele străzii acesteia*).

Ugyancsak román hatás az is, mikor a szenvedő ige helyett a »jö« igével való körülírást használják: »A rét föl jó osztva.« (< rom. *livada vine împărțită*). **

Valószínűleg román hatás az is, hogy a számnévi jelzős alany után az állítmány többes számban áll, holott az alany egyes számban marad.

* [Ny. K. XXXI. Horger A.: A halmági nyelvjárás-sziget.]

** [M. Ny. VI. 312. Horger A.: A szakadati nyelvjárás-sziget.]

»Akkor kőbálvánnyá váltak a három állat, s ekkor sem félt a boszorkányné.« »Akkor jöttek három királyforma, de csak akkor tolvaj voltak.« »Azt mondják a két sógor megint, hijják a csobánt, hogy menjenek az arany erdőbe.« [Hétfalusi cs. népm. 150., 164., 203 l.].

Román hatásnak kell tekinteni, *hogy nomen actoris van a nomen agendi helyett*: »Aratónk is van a jövő hétbe«: aratni valónk. (< rom. *avem și secerători pe săptămîna viitoare*). [Nyr. III. 1].

*Minden ember egy halállal tartozik, s én se többel (< rom. *tot omul e dator cu o moarte și nici eu cu mai multe*).

Jó utat, a hol nincs sár (< rom. *drum bun pre unde nu-i tină*).

Halgassa a földi kutyákat = aluszik a földön (< rom. *ascultă cățelul pămîntului*).

Ne mennyi oda, a hol más nem járt (< rom. *nu merge pe unde n'a umblat nime: nu umbla pre drumuri necunoscute*).

A ki a bocskort meg nem búcsüli, nem érdemel csizmát (< rom. *cine nu prețuește opinca, nu-i vrednic de ciobote*).

A kinek semmije sincsen, könnyen érzi magát (< rom. *e ușor cui n'are nimic*).

A román hatás a magyarban más tekintetben is jelentkezik. *T. i. az erdélyi magyar szeret román közmondásokra hivatkozni.* Rendes formula: »ahogy az oláh mondja« s utána a beszélő az illető mondást románul idézi. Az ismertebb mondások közül ide iktatok egynéhányat:

»Kinye-Kinyestye« (*cîne-cînește*) . . . nem szívesen, mûszájból, kényszerûségből.

»Dáké muszáj bukurosz« (*dacă musai bucurosi*) . . . ha muszáj, szívesen.

»Frátyé nyé fratyé, brinzái pé bányi« (*frate ne frate brînză-i pe bani*) . . . testvér ide, testvér oda: a turónak ára van.

»Trékut bába ku kolácsi« (*a trecut baba cu colacii*) . . . elhaladt az öreg asszony már a kaláccsal. (Eszó után köpenyeg.)

»Kuj ku kuj« (*cui cu cui*) . . . szeget szeggel.

»Aj kártyé, aj pártýé« (*ai carte, ai parte*) . . . van írásod, van részed is.

»Vézi csé fácsé beuturá« (*vezi ce face beutura!*) . . . lásd, mit csinál az ital.

* Kriza: Vadrózsák 376: szólásmódok.

»Dáké náj norok« . . . (*dacă n'ai noroc*) . . . ha nincs szerencséd.

»Czinyé-mintyé« (*ține minte*) . . . tartsd az eszedbe, vésd jól az eszedbe, bosszuálló.

»Fé binyé si ástyápté réu« (*fă bine și așteaptă rău*) . . . tégy jót és várj rosszat stb.*

Makaroni versek.

A kölcsönhatás legszembeütőbb bizonyosságául az úgynevezett makaroni versek szolgálnak. Az első magyar-román írott makaroni verseket a kuruc korban találjuk meg. pl.

Majre — csajre — Molduváre,
Fut Havasalföldre,
Ungur — bungur — amaz rumuj
Sátorát fölszedte,
Szatuuj majre — pita najre
 Nincs pénz, az ebverte!

[Thaly: Adalékok II, 96. Erdélyi hajdutánc].

Az aktuálisak pedig sokkal érdekesebbek. Ezek közül ide iktatok egy párat:

Nincs Kolozsvár bekerítve
Slobodui drumul
 Ki lehet menni belőle
Nu-ți bate gândul
 Csak egy rózsza marad árva
Las'să rămîie
 Kiért holtig fáj a szivem
Așa-ți trebue.

Ebben az első versszakaszban szembeütőleg a magyar rész az alap, amelyhez a román csak mint kiegészítő magyarázat járul alárendelt viszonyban. Általában az a rész az alap mily-nemű verssorral kezdődik a versszak.

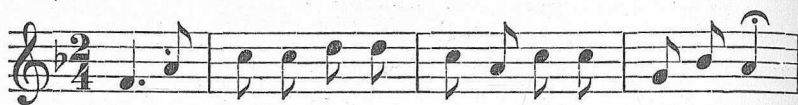
A második szakasz ennek a megfordítottja:

Ști tu mîndră tiéd voltam
De már nem vagyok
 Pentru tine nu m'oi arde
Mégis nem halok

* Moldovan Gergely: Alsóf. várm. monogr. I. k. 2. 807.

Jubește pe cine-ți place
En azt nem bánom
 Că țăi bătut joc de mine
Szívből sajnálom.

Akár valódi néptermék, ami nem igen valószínű, akár valami tudákos ember szerzeménye, annyi bizonyos, hogy rendkívüli népszerűsége és elterjedettsége tett szert, úgy, hogy Erdélyben szeltében éneklik a magyarok és románok egyaránt körülbelül a következő dallamra:

Nincs Ko - lozs - vár be - ke - rit - ve slo - bo - dui, dru - mul,

Ki le het men - ni be - lő - le, Nuți ba - te gân - dul.

Ki le - het men - ni be - lő - le Nuți ba - te gân - dul.

A makaroni-versekkel rokonságot mutat a következő verseske, amit szintén hallottam énekelni:

Azi vară la arătaș
 Făcui bade făgădaș,
 Că tu bade mii lua
 Și - oi fi menyasszonya ta
 Arătașu a sosit,
 Ba și toamna o erkezeit
 Și tu bade nu te'nsori
 Adja az Isten, ca să mori stb.

Ez a szilágysági románok közt keletkezett és az ötletszerűen közbevetett magyar szavak erős magyar hatásról tanúskodnak.

Források és segédeszközök jegyzéke:

Alexics: Magyar elemek az oláh nyelvben. Budapest, 1888.
 Alexics György.

Cihac: Cihac A.: Dictionaire d'etimologie daco-romane;

II, Eléments slaves, magyars, turcs, grecs-modernes et albanais, Francfort. s/M. 1879.

Mândrescu : Elemente ungurești în limba română. București, Simeon C. Mândrescu.

Alsóf. várm. monogr.: Alsó-Fehér vármegye monografiája I. K. 2 r. Moldován Gergely.

Roesler : Romänische Studien. Untersuchungen zur älteren Geschichte Romäniens. Roesler Róbert.

Hétf. cs. népm.: Hétfalusi csángó népmesék. Horger Antal.

Kriza : Kriza János: Vadrózsák.

Okk.-szótár : Szamota-Zolnai: Magyar Oklevélszótár.

M. Tsz. : Magyar Tájszótár Szinnyei József.

Nyr. : Magyar Nyelvőr,

Ny. K. : Nyelvtudományi Közlemények és a

M. Ny. : Magyar Nyelv, folyóiratok nyelvjárastanulmányai és a kérdést érintő közleményei, melyekre dolgozatom folyamán hivatkozom is.

Barcianu : Dicționar român-germân de Sab. Pop. Barcianu. Sibiu (Nagy-Szeben) 1900.

Gheție : Dicționar român-magiar de Jon Gheție. Budapest 1896.

Șăineanu : Dicționar universal al limbei nomâne de Lazăr Șăineanu. A doua edițiune. Craiova 1908.

Lex. Bud. : Lexicon Valachico-Latino-Hungarico-Germanicum etc. etc. Budae 1825.

Fr. Damé : Nouveau dictionnaire romain-français. Bucarest 1905.

19224